

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce
Benediktini v českých zemích
Helena Bílá

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Benediktini v českých zemích

Helena Bílá

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard Neupauer Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Eduardu Neupauerovi Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat velice ochotnému personálu v klášteře Kladruba za hezké povídání při prohlídce. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za podporu během celého mého studia.

OBSAH

Úvod	7
1. Benediktini - obecné dějiny	9
1.1 Působení benediktinského řádu v českých zemích	10
1.2 Rozpínání benediktinů nejen v kláštorech	11
1.3 Období černých mračen nad benediktiny	12
1.4 Porovnání benediktinu s řády nastupujícími	15
1.5 Benediktinky v historických proměnách	16
2. Spiritualita v kláštorech	17
2.1 Klášter Kladruba	18
2.1.1 Historický vývoj	18
2.2 Benediktinské proboštství v Březové	20
2.3 Život mnišské komunity v benediktinských kláštorech	21
2.3.1 Liturgické hnutí	23
3. Svatý Benedikt z Nursie	24
3.1 Život Benediktinu podle Řehole	25
3.2 Benediktovy řehole z pohledu historika	28
3.3 Vývoj mnišství	29
3.4 Vzdělání, kultura a umění	30
4. Současný stav Benediktinů	33
4.1 Život benediktinů podle sestry Anežky	34
4.2 Jak se žije benediktinům podle mnicha Prokopa	35
4.3 Restituční problémy	37
Praxe	39
Závěr	41
Resumé	43
Použitá literatura a zdroje	44
Přílohy	47

Úvod

Stejně jako jiné mnišské společnosti, tak i benediktinské kláštery jsou do jisté míry odloučeny od světa. I přes toto odloučení jsou ve styku s lidmi v okolí či hosty. Můžeme tedy říci, že benediktini nikdy nežili osamělý život v izolaci. Otázka zní, proč tedy vůbec lidé vstupují do kláštera a chtějí se nořit do ticha a žít ve zdrženlivosti? Je to způsob jak poděkovat Bohu za vyléčení nebo za přežití katastrofy? Nebo snad uvědomění si, že světský způsob života je zlý a horší? Nebo zjištění, že člověku stačí k životu jen modlení a ten skutečný život ho čeká až v nebi? Dají se vůbec najít takové odpovědi v knihách?

Je nutné si uvědomit, jaké hodnoty lidem nabízí řádový život. Kontakt s Bohem, prosby o požehnání pro celý svět, hledání klidu v hektické době. Pokud tyto hodnoty shledá člověk jako dostačující, závazně si stojí za svým celoživotním rozhodnutím a je připraven na dlouhou cestu formací, pak je připraven vstoupit do kláštera a žít život mnišským způsobem, který by měl být ukončen krásou vysvobození.

Bakalářská práce s názvem Benediktini v českých zemích si klade za cíl poodhalit základní údaje i časový vývoj benediktinů. Také nahlédnout do barvitě historie tohoto řádu a odpovědět na otázky týkající se přínosu benediktinského řádu či jeho životní spirituality. Zda byli benediktini jen přestiteli duchovního života, nebo byli i jistým přínosem pro společnost a zanechali po sobě nějakou historickou stopu.

V práci se zaměřím na působení řeholního řádu svatého Benedikta řídícího se Řeholí. Dále v práci nastíním informace o klášteře v Kladrubech, jeho historii a obecně popíši nejen klášterní stavby u nás, ale i samotný život v nich již od počátku dějin. Neopomenu zmapovat nedávnou i současnou situaci benediktinů v Čechách.

První kapitola se bude věnovat obecným dějinám benediktinů a působení benediktinského řádu v českých zemích. Kapitola číslo dvě nastíní pojem klášter, zaměřím se na Kladrubský klášter a také na ostatní kláštery v Čechách a život v nich. Život misionáře svatého Benedikta i jeho řeholí zmíním v kapitole třetí společně s popisem života v benediktinských kláštorech, vzděláním a liturgií. Poslední, tedy čtvrtá kapitola se zaměří na současnost benediktinů včetně zkušeností s řeholním životem mnišky a mnicha. Pátá kapitola bude vlastní reflexe spojená s návštěvou Kladrubského kláštera.

V samotném závěru shrnu informace, které jsem získala četbou knih i jiných zdrojů následně sepsaných za celou bakalářskou práci. Dále jako přílohy budou fotografie nejzajímavějších artefaktů z Kladrubského kláštera s krátkým popisem.

Pro sestavení práce mi byla nápomocna metoda analýzy, díky níž jsem postupovala dle určitých kroků. Určila jsem název a cíl práce, sesbírala dostupné informace a následně je třídila dle dostupných schémat, do kapitol.

1. Benediktini obecné dějiny

Na českém území je s počátky benediktinského řádu (Ordo Sancti Benedicti - OSB) spojována řehole svatého Benedikta. Řeholním čili zasvěceným životem se rozumělo mnišství, tedy bratrství. Toto bratrství nepřipouštělo světskou diskriminaci bohatých a chudých.

V rozmezí prvního a třetího století žilo mnoho lidí v evangelní čistotě. Byl to důvod, aby se odlišili od okolního světa. Ženy i muži vedli chudý až asketický život. Na konci třetího století začal vznikat anachoretismus, tedy slučování více poustevníků poblíž sebe. Postupně se vytvářela společnost cenobitů. Aby mohli žít v míru, musela být vytvořena jakási nepsaná pravidla, která jsou zárodky řeholí. V roce 323 se datuje počátek, kdy svatý Pachomius v Egyptě sdružoval první komunitu. Vznikali další a další komunity a o několik let později Pachomiova sestra Marie založila ženskou komunitu. Díky svatému Atanáši (biskup žijící ve třetím století) byl zachycen jejich život, ze kterého se vytvořili první mnišské ideály křesťanského světa. Ve druhé polovině 4 století došlo k rozšiřování mnišských komunit mužských i ženských především v oblasti Říma. Zároveň se mnišský život rozvíjel na území malé Asie svatým Basilem, který se stal později biskupem v Caseraji. Svatý Jeroným, který byl velmi nápomocný dalšímu šíření, zapsal historické momenty a zároveň přeložil Bibli do latiny. Ve stejnou dobu biskup Martin z Tours evangelizoval venkov zakládáním nových klášterů. Další řehole, ve které se odvolává na způsoby života prvních bratrstev apoštolů z Jeruzaléma, vznikala v severní Africe pod vedením biskupa svatého Augustina Aurelia společně s mnichy jeho komunity. Počátek pátého století se nesl v duchu stavění dalších a dalších klášterů. Došlo k rozpuku mnišství jak na Východě, tak i na Západě. Na území Británie bylo křesťanství keltské. V roce 529 se vytvořila Řehole svatého Benedikta, která prolíná oba styly se svými odlišnostmi. Ať už jde o askezi na východě či intelektuálnost na západě. Poté vzniklo mnoho komunit, které se vydávaly svými směry a prosazovaly své ideje nejen z klášterů.¹

Benediktini žili své životy v kláštorech. Nejstarší klášter v Čechách, stojící poblíž svatého Jiří na Pražském hradě, byl založen roku 967. Uvádí se, že se v něm usídlili benediktinky v období mezi roky 963- 967, tedy v desátém století, kdy sídlil na Pražském hradě svatý Jiří. Dle pramenů je dochovaná informace, že zde byly dříve benediktinky než benediktini. Tato informace je zároveň sporná, protože se tyto ženy nenazývali benediktinkami, ale

¹ Svatý Benedikt a mnišství [online], 2016

kanovnicemi, neboli kanovničkami. Jednalo se o ženské seskupení s volnými pravidly. Až v době tzv. církevní gregoriánské reformy, tedy v jedenáctém století, se změnil klášter na benediktinský. Tudiž není jisté, zda se můžou ženy nazývat prvními obyvatelkami kláštera. Nejasnosti vyvstávají i u nejstaršího mužského kláštera. Dle učebnic dějepisů je uveden rok 993 jako rok založení mužského kláštera Břevnov svatým Vojtěchem.

1. 1. Působení benediktinského řádu v českých zemích

Historik Jan Royt se zabýval hlouběji touto problematikou a zjistil, že prameny, které vypráví o založení kláštera v 10. století, pocházejí až ze 13.- 14. století. Jedná se například o Pulkavovu kroniku z období Karla IV. Což je velká vzdálenost mezi historií a sepsáním kroniky. Naopak ihned po smrti svatého Vojtěcha byly napsány jeho životopisy, a v nich se žádný záznam o založení Břevnovského kláštera svatým Vojtěchem nevyskytuje. Takže tedy nejde jisto jistě ani tento historický milník pravdivě potvrdit. Z toho vyplývá, že klášter v břevnově je mladší minimálně o několik desítek let, ale byl založen v období, kdy se zakládalo mnoho dalších klášterů, tedy okolo roku 1040 za vlády knížete Břetislava I.

Jistý je fakt, že na území českém se benediktini individuálně vyskytovali již mezi 9 – 10. století, i když zde neměli svůj klášter. V době Velké Moravy se benediktini zapojovali do misijní činnosti. Benediktini se zde stahovali z Řezna, nejvíce přicházeli z kláštera svatého Jimrama. Což bylo důvodem jejich osidlování blízko Rozvadova, kde postupně vznikala misijní základna pro následné putování do Čech. Na druhou stranu území, tedy na Moravu přišli benediktini z diecéze Pasov. To tyto historiky utvrzuje v tom, že jejich přítomnost, i když jen krátkodobá, zde byla již od první poloviny 9. století.²

Nejvíce benediktinů na naše území přicházelo ze západní strany, protože první benediktinské kláštery vznikaly ve Francii a v Itálii. Francouzské prostředí, především to výtvarné, mělo vliv na další rozvoj benediktinského rozrůstání v kláštorech. Kláštery se dále šířily do zemí Německa a Rakouska, a posléze do celé Evropy, včetně Anglie a severských zemí.

Významná komunita benediktinů sídlila ve francouzských městech Tours a opatství v Cluny. Klášter v Cluny založilo několik benediktinských mnichů okolo roku 910 pod vládou Viléma Akvitánského. Ačkoli život v něm spadl pod papeže, nebyl kontrolován

² Zasvěcení, [online], 2016.

biskupy a ni světskou mocí. Místní řád benediktinů se stal na dlouhou dobu příkladem jiných církevních společenství. Clunyjské opatství bylo jedním z nevlivnějších organizací církve ve středověké Evropě. Taktéž klášterní objekt se stal nejrozsáhlejším benediktinským komplexem v Evropě. Pobývali zde významní mniši, hodnostáři církve a také papež. Byla zde vytvořena tzv. Clunyjská reforma, která ukazovala nový rozsah estetiky týkající se nejen gotického stylu. To vyžadovalo, aby bylo v kostele co nejvíce světla, protože víra praví, že světlo je Bůh samotný. Další důležitý bod byla zvonice. Bohužel během křesťanských nepokojů a Velké francouzské revoluce bylo opatství zničeno a postupně chátralo. Dnes je k vidění jen desetina opatství.³

1. 2. Rozpínání benediktinů nejen v kláštorech

Benediktinské kláštery se objevují na různých místech v Čechách i na Moravě. Západní Čechy se mohou chlubit nejkrásnější klášterní stavbou Kladruby. Střední Čechy mají klášter Sázava. Ta byla založena okolo roku 1040 stejně tak jako jiné kláštery za nejistých legendárních okolností svatým Prokopem.

Právě Sázava společně s klášterem Emauzy v Praze je spojována se slovanskou bohoslužbou. Kdysi v nich pobývali ambroziáni, což jsou také benediktini. Ti jsou spojeni s liturgií svatého Ambrože, tedy se slovanskou liturgií. Přišli zde z ostrova Pašmam v období Karla IV., který chtěl stejně tak jako v Římě, aby byly i na našem území zastoupeny všechny liturgické zvyky. Emauzský klášter byl vyzdoben mnohými uměleckými prvky, které se naprosto mimořádně skloubily v jednu celistvou výzdobu. Tato výzdoba se nese v duchu typologického paralelismu, tedy typologie starého a nového zákona. Na nástěnných malbách Křížové chodby jsou výjevy novozákonní, jejichž předobrazy jsou malby starozákonní. Toto je možné také nazvat jako dějiny spásy, jelikož začínají prvním hříchem, postupují přes Kristovo narození a utrpení a končí Duchem svatým, tedy jeho posláním a vzniku církve. Jelikož se opati přiklonili v době husitských válek ke straně podobojí, klášter nebyl poničen a dochovalo se v něm mnoho věcí. Výtvarnou kvalitu benediktinů nelze popřít, protože velice dbali na uměleckou estetiku i kvalitu výtvarných děl.

Pro dějiny je tento klášter Na Slovanech významný tím, že Karel IV. rozšiřoval své plány ve východní Evropě v oblasti politické. Chtěl pokřtít Litvu nebo alespoň přiklonit si Litvu k západnímu křesťanstvu. Usiloval o to, aby se prosazovalo západní katolické

³ Clunyjská reforma a historie opatství v Cluny, [online], 2016.

křesťanství i ve východních i jižních oblastech Polska a v Litevském knížectví a utichlo křesťanství pravoslavné. A právě slovanští benediktini významně prosazovali katolické křesťanství na pomezí Polska a Ukrajiny. Dokonce tam založili i dva kláštery, které obsadili benediktini z kláštera Na Slovanech. První byl vybudován v Knížectví Olešnickém a druhý byl založen Vladislavem Jagellonským v Krakově. Klášter se nazýval Slovany. Jeho historie tímto okamžikem končí, lze se tedy domnívat, že pro benediktiny nehrála žádnou významnější roli.

Další rozpínání benediktinů směřovalo na Moravu. Zde je postaven jižním směrem od Brna klášter Rajhard. U města Olomouc je Hradiště. Klášter Ostrov u Davle také patřil k významným benediktinským klášterům. Pokud jsou legendy nepravdivé, tak podle datace by byl právě Ostrov u Davle nejstarším mužským klášterem.

V polovině 13. století přešli benediktini ze Staré Boleslavy na Broumovsko. Někteří nově příchozí nepřišli z daleka například z nedaleké Police nad Metují kde měli probošství. V letech 1260 získali Broumovsko Břevnovští benediktini. Kolonizovali si celou okolní oblast, zakládali zde vesnice i celá města a místo se stalo správním objektem. O několik desítek let později při povstání fojtů byla tato dřevěná tvrz vypálena. Opat nechal ihned postavit klášterní hrad, kde se opět zřídilo probošství, takže zde pobývalo několik bratří. Byla zde také farní a duchovní správa. Přivedli sem kolonisty ze Slezska i z Německa, proto bylo Broumovsko bráno od středověku jako německé. Benediktini v Břevnově měli mnoho venkovských probošství. Právě moravský Rajhard, či starší Police nad Metují a Broumov. Na počátku 15. století byl klášter Břevnov vysídlen a stěhovali se do Broumova do klášterního hradu. Tak vzniklo spojení opatství břevnovsko - broumovské. Charakteristikou broumovského opatství bylo až do 20. století textilní odvětví. Soukenický průmysl byl velmi silný a broumovská sukna byla známá napříč celou střední Evropou.

1. 3. Období černých mračen nad benediktiny

Naopak nejkratší životnost měl benediktinský klášter v Želivi, který násilně zanikl v období 12. století. V té době začaly zanikat první kláštery u nás. Důvodem byly nové reformní řády a také biskupové považovali za vhodnější využívat kláštery k rozvoji neosídlených oblastí než benediktiny. Další důvod zanikání klášterů byly husitské války, protože majetky byly rozebrány a vydány šlechtě a měštům. Pro benediktiny byla další rána zasazena nástupem protestantské reformy. Obava s příchodem nového řádu jezuitů, který si

chtěl benediktinské majetky přivlastnit, byla naštěstí zažehnána. Konec 18. století, období osvícenské racionality, bylo ve znamení nepochopení významu a role klášterů.

Osvícenské reformy byly absolutně proti některým klášterům, tak se rušili ženské kláštery mnišek. Benediktini se zapojovali do duchovní správy ve farnostech a školství, proto tuto klášterní a řádovou čistku ustáli. Přispělo tomu také to, že mezi benediktiny existovalo kvalitní vzdělávací klášterní gymnázium. I když byly některé kláštery včetně knihoven a vzdělávacích zařízení velmi zničeny požáry, pro samotné benediktiny to mělo naopak pozitivní dopad. Dostali příležitost udělat novou a žádoucí výzdobu a školy udělat součástí klášterů. Těmi prošlo mnoho významných osobností. Ať to byl Arnošt z Pardubic, první arcibiskup Pražský, nebo první královehradecký biskup a další z pražských arcibiskupů benediktin Matouš Sobek z Bílenberka. V Broumovském klášteře se vzdělával Alois Jirásek a ministra Rašín. Poslední krizí, která dopadla na benediktinskou historii, se stalo období padesátých let 20. století. Negativní dopad politických událostí dopadal na území celé Evropy i na její lidstvo a nejen na benediktiny. Proto i dopadajících ran bylo více.⁴

Tou první ránou byl zánik republiky, kdy němečtí benediktini opustili republiku. A tím pádem zanikl klášter benediktinek u svatého Gabriela na Smíchově. Z kláštera Na Slovanech odešlo mnoho benediktinů do Slezska. Jak popisuje Miloš Solař „*nacistická okupace zavinila odtrhnutí Břevnovsko – broumovského dvojklášterí a následné vysídlení Němců vedly k rozdělení na dvě samostatná opatství. Po roce 1945 museli němečtí benediktini opustit českou vlast definitivně. A Broumovský klášter byl taktéž vysídlen. Tamní benediktini odešli do Bavorska.*“⁵ Naopak ze Spojených států amerických přišli čeští benediktini, kteří se záhy vrací zpět, jelikož jim nebylo udíleno české občanství. A drtivá porážka pro benediktiny nastává roku 1950, kdy jsou všechny kláštery benediktinů i ostatních řádů zrušeny a jejich oficiální činnost končí.

Komunisty byl obsazován i Rajhradský klášter. Nezůstal uchráněn ani Břevnovský, který bez větší úhony přečkal veškerou bolavou historii (husity, reformy, třicetiletou válku, josefínské rušení klášterů i třetí říši). Komunisté proměnili klášter na kasárny a vyhnali všechny bratry. Jakmile vojáci zjistili, že prostory kláštera jsou velmi chladné a obtížně vyhřívané, plní zlosti zbořili veškerá kachlová kamna v sálech, kde přijímaly významné osobnosti a odehrávaly se zde společenské události. Také vyhnali sestry těšitelky

⁴ Zasvěcení, [online], 2016.

⁵ SOLAŘ, M., *Dějiny a současnost – Jak zachránit broumovský klášter*, s.10.

z nedalekého kláštera a obsadili jejich prostory skladem vojenského materiálu pro případ mobilizace.

Řeholníci, kteří odmítli vstoupit do nového komunistického semináře, byli povoláni k výkonu vojenské služby k Technickým praporům. Totalitních čtyřicet let znamenalo pro kláštery tragédií. Mnišky i mnichy odvezli do internačních táborů, pracovali v dolech i na stavbách.

Ve čtyřicátém devátém roce, tedy rok před násilným skončováním s kláštery, byl zajat a odsouzen na doživotí opat Anastáz Opasek. Byl jedním z nejvýznamnějších postav české katolické církve působící na konci 20. století. Ve vězení strávil více než deset let, pak byl amnestován. Od roku 1960 pracoval ve skladech jako dělník, pak odešel do exilu. Spásu našel u německých bratrů z Broumova v klášteře Rohr. V Bavorsku nechal založit Opus bonum, tedy laické křesťanské sdružení dávající dohromady exilanty různých směrů. Když se roku 1990 téměř v osmdesáti letech vrátil do své vlasti svobodný, nebál se začít znovu. Bratři z Rakouska i Německa mu pomáhali s obnovou kláštera nejen v Břevnově. Ten byl posléze povýšen papežem Janem Pavlem II. na arcidiákonství. Jeho přínos je dále spatřován v tom, že měl velmi moderní názory, nezabýval se maličkostmi a nelpěl na řeholní disciplíně, která však v tradičním duchu zůstávala.⁶

Anastáz Opasek prohlásil „*že křesťanství není něco, co by měl člověk jednou provždy v ruce, mohl tím kolem sebe mávat a chlubit se tím. Křesťanství je něco, co s sebou nese povinnost každodenního začátku. Když se probudíte, jste v polospánku a křesťanem se teprve v průběhu dne stáváte. A když ten den skončí, jste možná o kousek dál, ale v žádném případě nejste hotovým křesťanem*“.⁷

⁶ OPASEK, 1992.

⁷ PALÁN, A., *Katolický týdeník*, s. 4-5

1. 4. Porovnání benediktinů s řády nastupujícími

Benediktini byli nejstarším církevním řádem, avšak ne jediným, který působil ve středověku na našem území. Záhy po benediktinech vznikly a působily dva řády. Jednalo se o cisterciáky a premonstráty. Zásadní rozdíl byl ten, že fungovaly na jiné bázi. Dají se nazvat opravdovými řády, jejichž centrum bylo v zahraničí (Burgundsko, Pikardie, Cieaux).

Cisterciánci byli tzv. exemptní, což znamená, že nepodléhali biskupovi ani zcela panovníkovi. Šlo o jinou spiritualitu, která byla určitým způsobem reformovaná. Cisterciánci byli reformou benediktinů a drželi se řehole svatého Benedikta. A premonstráti byli reformou kanovníků, tedy řeholních kanovníků a dodržovali řeholi svatého Augustina. Snažili se je mnohem více plnit. Příchod těchto řádů byl velmi rychlý. A je spojován s kolonizací, přičemž se osidlovala dosud málo osídlená okrajová území. Zakládali lokační města. Do konce 12. století si vystavěli téměř totožný počet klášterů, jaký měli doposud benediktini. Jejich charakter byl však rozdílný, zvláště mezi benediktiny a cisterciáky. Rozdíly byly hlavně v architektuře, v sakrálních prostorech a jejich výtvarném umění. Cisterciáci chtěli návrat k Řeholi a její čistotě, proto kláštery neměly věže, byla zakázaná přílišná zdobnost, krypty nesloužili jako pohřebiště, nebyly oltáře.

Spiritualita řádu byla ovlivněna i tím, že jej nesměli navštěvovat ostatní lidé. Výjimkou byli laičtí bratři, kteří byli spojováni s prací a hospodářskou reformou. Cisterciáci neměli farnosti. Neznamenal to, že by zavírali dveře před lidmi. Lidé naopak chodili do klášterů pro duchovní porozumění a promlouvali s mnichy, poslouchali jejich modlitby, hledali klid a pokoj. V Čechách žádné cisterciácké školy nejsou.

I zde je ukázán příkladný ekonomický model a častý vzor Francie. Klášter z Cîteaux, dokázal, že klášterní řády budou hospodářsky a ekonomicky soběstačné. Za pomoci laiků, tedy těch, kteří nežili přímo v klášteře, ale pracovali manuálně v dílnách, nebo na farmách, si zajišťovali materiální potřeby kláštera. Říkalo se jim Konvrši, neboli laičtí bratři. Samozřejmě, že na rozlehlém hospodářství pracovali zároveň i řeholníci. Tohoto vzoru ekonomického modelu se chtěli cisterciáci chytout, ovšem brzy se od něj upustilo, jelikož chyběla pomocná síla laických bratrů. Tento fakt dokazují prázdná místa v klášteře ve Žďáru

nad Sázavou, která byla zprvu určena pro laické bratry. A ve 14. století pronajímali dvory, vybírali z nich nájem, tedy pachtovné. Od ekonomického modelu tak ustoupili.⁸

Cisterciáctví opati měli velké slovo v politických hnutích na konci období Přemyslovců v počátcích dob Lucemburských, jelikož právě cisterciácký opat sedlecký a zbraslavský jeli k Jindřichu Lucemburskému, žádat o to, aby byl Jan českým králem.

Opat Gotšalk působil jako první premonstránský opat v benediktinském klášteře v Želivě. Během svého působení se pod jeho vedením zakládá Strahov, který se stal prvním premonstránským klášteřem na našem území. Gotšalk vedl příkladný život plný ctnosti již od útlého dětství naplněné studiem. Cítil se předurčen řeholnímu životu a Boží prozřetelnosti.⁹

1. 5. Benediktinky v historických proměnách

V Čechách se benediktinky dočkaly svého kláštera díky Přemyslovně Mladě v roce 973, když s sebou z Itálie (z Říma) benediktinky přivezla. Sama v Římě vstoupila do kláštera a tím umožnila život prvním sestrám v Čechách. Až do roku 1782 měl klášter jedno z nejdelších trvání, pak byl zrušen dekretem Josefa II. Význam kláštera je spatřován v tom, že sestry vzdělávaly mladé ženy přímo zde. A také překládaly Svaté písmo z latinských textů do češtiny a vkládaly do něj české poznámky. Takže díky mniškám vznikaly komentáře Svatého písma v českém jazyce. Královna Judita nechala založit na počátku 12. století opatství v Teplicích, které vzkvétalo až do husitských válek, poté bylo zničeno. Takřka ihned se založil ženský klášter na Starém Městě v Praze a v Pustoměři.

Roku 1888 Salzburské benediktinky založili v Praze na Smíchově další klášter poblíž kostela svatého Gabriela. V průběhu dvaceti let zde našlo žití téměř sto sester. Mezi nimi i české mnišky a jejich vzestup byl více než jistý. Bohužel v té době se politický zrak upíral ke geografickým změnám (vznik Československa), tak se sestry rozhodly odejít raději do Rakouska, kde byla situace klidnější a jistější. Odešly do Gratzu. Benediktinky včetně českých se přestěhovaly do kláštera v Bertholdsteinu, který byl přestavěný z hradu. Dodnes tam žije malá komunita. A tak od roku 1919 nebyly na území Čech žádné benediktinky. Po sametové revoluci 1990, byla opět možnost vstoupit do kláštera, ukázalo se však, že zde benediktinský řád chybí, tudíž nebylo kam vstoupit.

⁸ Modli se a pracuj, [online], 2016.

⁹ SMÉKALOVÁ, 2005.

Až s pomocí bavorsko- mnichovské komunity Venio k tomu mohlo dojít roku 2007, když se v Praze na Bílé Hoře založil klášter s totožným názvem Venio. V Čechách je tedy pouze tato komunita benediktinek vedoucí trošku netypický život. Nežijí jako benediktinky klauzurovské, takže nenosí hábit, jak to bývá zvykem ve světě. Obyčejem bývá, že nosí pouze liturgický oděv na mše svaté a k modlitbám. Ve zbývajících částech dne je povoleno nosit civilní oblečení. V posledních letech se pravidelně scházejí zájemkyně o benediktinskou spiritualitu a účastní se přednášek.¹⁰

2. Spiritualita v kláštorech

„Ve středověku i v raném novověku byly kláštery středisky vzdělanosti a nových myšlenkových proudů, řadě umělců daly příležitost uplatnit se, staly se pokladnicemi umění a jejich dochované knihovny či archivy pamětí národ.“¹¹

Pokud chceme objasnit pojem Klášter, je nutno zdůraznit, že se jedná o stavbu církevního rázu, které patří většinou nejen jedna budova, ale celý areál. Mniši nebo řeholnice jsou jeho obyvateli. A patří vždy do stejného církevního řádu.

První mužský klášter v našich zemích byl založen okolo 10. století a založili ho Přemyslovec Boleslav II. a Slavníkovec Vojtěch v Břevnově. V současné době je znám jako Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze – Břevnově. Svátý Vojtěch, druhý pražský arcibiskup se zasloužil o konkrétní prosazení benediktinského řádu. V polovině 18. století 1715 byly zlaté časy tohoto kláštera. Byl slavnostně vysvěcen a nastěhovala se zde komunita benediktinů. K životu jim sloužili nové terasy s bazény, fontány, lázně i rozlehlé zahrady obehnané vysokými zdmi pro jejich duševní klid. Později byl klášterní kostel zasvěcen svatému Benediktovi a jeho výjevy ze života jsou zachyceny na freskové výzdobě. Svátý Vojtěch se snažil o reformy prosazováním zásad křesťanství. Usiloval o snížení moci knížat a velmožů na církevní vliv. U nás se toho však nedočkal, a tak odešel do Říma. S bratrem vstoupil do benediktinského kláštera a opět rozšiřoval poselství víry společně s negativním názorem na obchodování s otroky. Později se Vojtěch vrátil zpět s dalšími mnichy a v prvním století jim Boleslav II. zřídil první mužské benediktinské opatství Břevnov.

¹⁰ Modli se a pracuj, [online], 2016.

¹¹ VEČEŘOVÁ, P., *Kláštery*, s. 5.

Poté vznikalo mnoho a mnoho dalších klášterů spjatých i s (ne)radostnou historií daného režimu. Ve druhé polovině dvacátého století se octly až na samém okraji zájmu. Stav českých klášterů byl velice špatný, protože fungovaly jako domovy důchodců, nemocnice, zařízení pro nemocné, místa pro armádu, skladiště apod. Po roce 1898 došlo k obratu a řada objektů byla navracena zpět církevním řádům. Dnes jsou vnímány jako součást našeho národního dědictví, některé budovy slouží jako výstavní síně, muzea a ke kulturním účelům. Řada z nich byla prohlášena pro svou historickou hodnotu za Národní kulturní památku. Včetně kláštera Kladruba.¹²

2. 1. Klášter Kladruba

Společně se Santiniho chrámem je znám jako perla gotického slohu. Jedná se o bývalé benediktinské opatství u kostela Nanebevzetí Panny Marie, svatého Wolfganga a svatého Benedikta. Klášter se nachází v Plzeňském kraji v okrese Tachov. Dnes je lákavým kulturním dědictvím pro návštěvníky, kteří se mohou v expozicích seznámit s historií benediktinů, opatským bytem, klášterním kostelem, lapidáriem soch, knihovnou, sezónními výstavami zámku i zimním refektářem.

2.1.1. Historický vývoj

*„ Dle pověsti zarazil sv. Wolfgang do země ulomenou větev a prorokoval na tom místě vznik slavného kláštera. Ten zde založil kníže Vladislav I. Se svou manželkou Richenzou z Bergu roku 1115 při obchodní cestě z Plzně do Norimberka. Zabydleli se v něm mniši čeští i bavorští, což přineslo národnostní spory o charakter kláštera.“*¹³ Mniši byli povoláni z kláštera Zwiefalten, jelikož byl úzce spojen s klášterem Hirsau, reformním centrem. Reforma z Hirsau do západních Čech dorazila v plné síle během dvacátého století, proto právě zde byl klášter postaven. S okruhem hnutí Hirsau je spojováno zakládání více klášterů.

Během 13. století rostla moc a význam Kladrub. Za Přemysla Otakara I. Byl klášter místem několika diplomatických jednání. Po roce 1278, tedy po bitvě na Bílém poli byl klášter vypleněn. Ale i přesto zůstal finančně nezávislý. Dokonce měl tolik financí, že byl klášter zrušen a na jeho místě bylo zřízeno opatství. Oslabilo se tak postavení pražského

¹² VEČEŘOVÁ, 2005.

¹³ VEČEŘOVÁ, P., *Kláštery*, s. 128.

arcibiskupa Jana z Jenštejna. Což vedlo k dramatickým následkům, které skončily smrtí opata Racka i sv. Jana Nepomuckého.

Následovaly husitské bouře, které zpusťily klášter sloužící jako opevněný tábor. Řeholníci si objekt opravili, ale následně byl silně poškozen ohněm během třicetileté války. Naštěstí v druhé polovině sedmnáctého století dokázal klášter využít vzestupu církve a mohly se provést rozsáhlé opravy konventní budovy a být přistavěna stará prelatura. Díky rekonstrukci se stal klášter i poutním místem a byl vysvěcen. „ *Podle pověsti právě v této době opat nechal zazdít poklad v jednom z podzemních výklenků tajné chodby. Zedníka, který toto dílo vykonal, zavázal mlčenlivostí – tajemství se ale udržet nepodařilo. Veškeré pátrání po bohatství však bylo marné.*“ ¹⁴

Klášter se dočkal svého vrcholu za opatství Maura II. Finzguta (kladrubský opat, vládl 1701- 1709), kdy byla přestavba kostela vedena J. B. Santinim ve stylu barokní gotiky. Jeho zásluhou vznikl architektonický skvost. Unikátní chrám, který nemá ve světě obdoby. Nejvýznamnější část tvoří právě chrám Nanebevzetí p. Marie situovaný do severní části klášterního areálu. Santini nechal zbořit obě věže, ale původní obrys budovy zachoval. Věže nahradil vysokou kupolí zakončenou lucernou- ta byla doplněna zlatou knížecí korunou, symbolizující to, že je v chrámu pohřben český kníže Vladislav I. Nejkrásnější je oltář v podobě gotické katedrální architektury. Boční oltáře jsou taktéž velmi cenné. Svatyně má úctyhodné rozměry- v interiéru je dlouhá 82 metrů, široká 21 metrů a v kupuli vysoká 75 metrů. Svatyně patří mezi tři nejmohutnější v Čechách. Společně s chrámem začala podle Santiniho projektu výstavba nového konventu, ale nebyl dokončen. Byl postaven až v roce 1770 a o něco déle vysvěcen. Bohužel v roce 1785 za vlády Josefa II. byl klášter zrušen. Celý majetek přešel na Náboženský fond. Později zde byl vojenský špitál, kasárna a nemocnice s invalidovnou.

Roku 1825 objekt koupil v dražbě rakouský polní maršál a český šlechtic Alfred I., kníže Windischgratz a v majetku jeho rodiny zůstal až do roku 1945. V té době byl klášter i kostel ponechán svému osudu a v objektu byl zřízen pivovar. Rodinná větev Windischgratz si klášter přesunula do majetku svého maďarského rodu, soustředila se zde knihovna a rodový archív. ¹⁵

¹⁴ DAVID, P., *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*, s. 105-106.

¹⁵ VEČEŘOVÁ, 2005.

Padesátá léta dvacátého století byla ve znamení změn. Benešovy dekrety roku 1945 rozhodly o konfiskaci kláštera i jeho majetku. Ihned na to spravovala objekt Národní kulturní komise v Praze. Později bylo založeno v obci jednotné zemědělské družstvo a budovy kláštera byly státním statkem využívány jako sklady obilí, kanceláře, nebo stáj nemocných zvířat. Rok 1967 pozdvihl úroveň staveb tím, že přešly pod správu Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody v Plzni. Pak začala postupná rekonstrukce celého areálu. Dnes je klášter znám spíše jako zámek, nebo klášterní kostel. V létě se zde konají koncerty vážné hudby-Kladrubské hudební léto. V roce 2015, kdy slavil klášter devět set let od založení, se na pár dnů ukázala na oltáři chrámu Nanebevzetí Panny Marie v klášteře původní mariánská koruna. Je zrestaurována, dřevěná a pozlacená, její průměr je tři metry a má vysokou historickou hodnotu. Její historie je spojena s návrhem barokního stavitele J. B. Santiniho.¹⁶

2. 2. Benediktinské proboštství v Březové

Tak jak se ubíral vývoj církevní architektury v našich zemích, tak začaly i mílovými kroky stavby objektů společně s příchodem křesťanství. Lidé chtěli mít své svatyně. Ty vypovídali o lidských radostech i starostech, o věčném hledání a nalézání. Prvním úkolem panovníka, který přijal křest, bylo šířit víru mezi své poddané. A k tomuto účelu sloužili kostely. Těm v patách přicházely řeholní řády. A budovaly se v našich zemích první kláštery, které se staly na dlouhou dobu významnými středisky kultury, vzdělanosti, ale i důležitými články procesu zvaného kolonizace. Tento proces se staral o zakládání nových vesnic a městeček a tím o osidlování a zvelebování dosud pustých a neobydlených končin.¹⁷

Proč se upírá zrak na Benediktinské proboštství v Březové? Toto proboštství se spojuje s více místy, kde benediktini působili. Lze to nazvat až kolonizační aktivitou třebíčského opatství. Právě v Třebíči stojí jeden z nejstarších benediktinských klášterů. Jeho opatství má velkou zásluhu na vzniku středověké Třebíči, která má baziliku sv. Prokopa patřící mezi UNESCO památky.¹⁸

Naše starší kláštery byly často zakládány na odlehlých místech, protože jejich založení směřovalo ke kolonizační činnosti, ale vlastní areál kláštera byl povětšinou budován již na kulturní půdě. Byl to případ i Březovského klášterního proboštství.

¹⁶ Na oltář kláštera v kladrubech se vrátila koruna, [online], 2016.

¹⁷ DAVID, 2002.

¹⁸ FIŠER, 2001.

A právě díky proboštství vznikaly nové osady a obce. „Nedostatek pramenů však už nedovolí spolehlivě vyřešit zásadní problémy, kterými jsou otázky původu a časového určení nabytí pozemkového majetku benediktinů a jejich proboštství a zároveň správnému chronologickému časování. Avšak je známo to, že místní statky podléhaly bezprostřední správě tří proboštství. Proboštství v Měříně (Jihlava), v Luhu (Brno) a poslední ze svých „poboček“ zřídili benediktini na vzdáleném Opavsku, přičemž jejím sídlem se stala Březová (Fulnek).“¹⁹ Později se majetek a moc soustřeďovala právě v okolí Březové.

Tímto lze poukázat na fakt, že majetek a finance hrály velmi důležitou roli i za zdmi zdánlivě klidných klášterů mezi klášterními služebníky a opaty. Probíhaly zde neustálé konflikty o tom komu místa v okolí klášterů patří. Prameny tvrdí, že okolní udržované vsi a obhospodařovaná místa náležely benediktinům, i když písemnosti tvrdí opak. Každopádně je jisté, že okolo roku 1428 byly zdevastovány benediktinské statky, definitivně došlo k destrukci Březovského proboštství. A veškeré jeho majetkové i pozemkové vlastnictví bylo rozděleno mezi vrchnost.²⁰

2. 3. Život mnišské komunity v benediktinských kláštorech

Stejně jako jiné mnišské společnosti, tak i benediktinské kláštery jsou do jisté míry odloučeni od světa. Ale i přes to byli benediktini ve styku s lidmi s okolí či hosty. Tudíž lze říci, že benediktini nikdy nežili osamělý život v izolaci. Proč tedy lidé vstupují do kláštera? Autorka knihy *Tichá srdce* Alena Ježková se ve své knize zmiňuje, že lidé do kláštera neutíkají, ale volí si ho na základě hlubokého přesvědčení. „*Také mají dost času na rozmyšlenou, většinou několik let poznávají konkrétní komunitu, žijí s ní, než složí sliby, kterými se zavazují k řeholnictví. V tomto období asi tak polovina lidí odejde. Jde o duchovní způsob života, ale to neznamena, že by nežili úplně normálně. Nakupují, vaří, studují, pracují.*“²¹

Klášterní společenství měla být hospodářsky soběstačná, proto jednou z náplní řeholníků byla i činnost spojená se zakládáním nových osad a kultivací krajiny.

V pravidlech je také psáno, jaké jsou funkce v klášteře. Podle těchto funkcí lze zjistit i to, jaké měl klášter prostory i jeho celkovou podobu. Jelikož na ně upozorňuje několik

¹⁹ SKUPIEN, M., *Vlastivědné listy*, s. 1.

²⁰ SKUPIEN, 2005.

²¹ JEŽKOVÁ, A., *Tichá srdce*, s. prolog.

zmíněk. A to například pracovní morálka benediktinů. Ideální klášter měl nemocnici, školu, dílny i stáje, proto museli neustále pracovat. V dílnách se iluminovaly rukopisy, na polích se obhospodařovala půda. Tato práce byla vysoce oceňovaná a mniši ji brali jako důležitý úkol. Na zemědělství byly kláštery i materiálně závislé, protože ne každý klášter disponoval dostatkem peněz. Výrobky se prodávaly za zdmi kláštera, mezi lidi. A i zde byl kladen důraz na to, že se výrobky musí prodávat levněji, než je prodávají světští hospodáři. Společenství v jednom klášteře tvořilo i 300 mnichů, proto zde muselo být vše podstatné a nezbytné pro život. Mnoho benediktinů by mohlo svůj příbytek nazvat malý obraz nebes ve spojení s celou zemí, který byl soběstačný i z pohledu ekonomického. Kláštery musely být hospodářsky samostatné jednotky. Byli samostatní nejen v modlení, ale i ve vzdělání, hospodaření i ekonomice. K tomu jim také dosti pomáhalo, že pokud to umožňovalo okolí, tak prodávali vlastní výrobky a tím získávaly prostředky.

Na příkladu benediktinských klášterů nelze přímo ukázat vazbu mezi světskou a církevní mocí. Některé francouzské kláštery byly vyňaty z podřízenosti místních biskupů a podřízeny přímo papeži. Ovšem u nás nebyla církevní moc stejná jako jinde. Ve své historické době totiž nebyli benediktini řádem, nýbrž hnutím. Jelikož nešlo o centrálně vedené řády. Až později byly kláštery vyňaty (tzv. exemce) z moci místních biskupů. Historik umění Jan Royt k tomuto dodává zpřesňující informaci: „ *Tím, že byly některé kláštery vyňaty, tak získali benediktini nezávislé postavení z části i na panovníkovi daného území, protože biskup zpravidla byl podřízen v tomto období raného středověku místnímu panovníkovi. V našem prostředí ta otázka nebyla takto vyostřená. K nám přicházejí benediktini z kláštera v Niederalteichu, který patří k lotrinské – gorzské reformě. Ta se vyznačuje tím, že kláštery spolupracují s místními panovníky. Víceméně po celé období středověku ke konfliktu mezi panovníkem a kláštery u nás nedocházelo.*“²² Pouze 15. století, v době klasického období, došlo ke sporu loajality. A opati stáli před rozhodnutím zda je významnější loajalita k papeži či ke králi. Ti, kteří se rozhodli pro krále, na to bohužel doplatili. Například opat v Třebíčském klášteře. Mocenská místa byla silná.

V neklidném světě se staly benediktinské kláštery místem pokoje a klidu. Ten si ale museli benediktini nejprve vytvořit. Vedl z pokojných životů mnichů a z pokoje jejich srdce. Až poté jej mohli předat lidem ze světského světa. Mniši usilovali o to, aby se vyhýbali rušivým a pohoršivým elementům (bezpráví, zlo, lež, rozmařilost, nepokoje). Byli přesvědčení, že vstupem do kláštera jim Ježíš Kristus dal dar míru, klidu a pokoje.

²² ROYT, J., *Historie cs*, s. 24.

Podle Martina Nodla benediktinští mniši rozdělovali den na dvacet čtyři hodin takovým způsobem, že půl dne byla část světlá, od východu slunce a druhá půle byla část temná. Tím se jasně ukazuje, že stále museli počítat výhledové časové údaje, aby byl jejich den alespoň přibližně časově vyvážený.²³

Denní režim benediktinských mnichů byl určen liturgiemi (osobními i společenskými modlitbami) společně s řeholí svatého Benediktina, která představovala standardní koloběh sestávající se krom modlení z práce a studia (heslo „Ora et labora“ – modli se a pracuj). Obvyklé denní bohoslužby podle českých klášterů benediktinských komunit probíhají v 5:30 - ranní chvály, v 7:00 – bohoslužba, v 11:45 – polední hodina, v 17:00 – večerní chvály a v 19:45 – čtená modlitba před usnutím. Apoštol Pavel vyzýval mnichy, aby se modlili bez ustání. Modlitby byly, ale redukovány do časů určených k modlení. V řeholi je v několika kapitolách velmi podrobně popsán systém osobního i společenského modlení. Jednoznačným cílem bylo sjednotit práci s modlením. Obojí vede k životu v přítomnosti Boží. Zatímco jsou modlitby velmi detailně popsány, o eucharistických bohoslužbách (mše svatých) se nachází jen malá zmínka.²⁴

2. 3. 1. Liturgické hnutí

Liturgické hnutí se na českém území nezakořenilo ani podle všudy přítomných francouzských vzorů. Ve třicátých letech dvacátého století byly zaznamenány jisté pokusy o obnovení liturgie. Pomocí periodik chtěli benediktini oslovit vzdělaný lid. Bohužel bohoslužby nebyly tou správnou cestou k upoutání pozornosti ani mezi širokou vrstvou lidových věřících. I přesto v pramenech zůstávají znalosti o bohoslužbách zaznamenány pro další generace.

Emauzští benediktini působící na Pražském Novém městě v polovině 20. století bádali nad teologií i nad novými přístupy v liturgice. Snažili se navázat na to, kudy se ubírá celoevropský proud liturgického hnutí. Moderní svět jejich myšlenky nepřijal, ani ve srozumitelnějších verzích, ale liturgické hnutí se začalo šířit i mimo benediktinský řád s pastoračním nádechem. Ale ani tak se nedá tvrdit, že liturgie byly obnoveny za přispění benediktinského řádu na českém území. Osvícenství tomuto církevnímu pozlátku nepřišlo na

²³ NODL, 2014.

²⁴ SKUPIEN, 2005.

chuť. Nakonec se tradiční bohoslužby zjednodušily, a často byly odejmuty od církevních tradic. Díky těmto ústupkům nevymizel tradiční lidový jazyk používaný při bohoslužbách.

Evropa zažila liturgickou reformu v polovině 19. století v podobě vatikánského koncilu. A otevřít cestu ke křesťanským bohoslužbám se jí podařilo i mezi nevěřící společností. Emauzský klášter se přidal k centru liturgií ke klášteru v Německu, který oživoval benediktinský řád a mnišské liturgie. Ale šlo o silný centralismus s předpisy a bez přirozenosti. Druhým nekompromisním přístupem bylo pedagogicko-etické vnučování se liturgických tradic církve. Přirozenou reakcí bylo ustrnutí pokusů o návrat liturgií.

Až A. G. Martimort vydal obsáhlé dílo *L'Anée liturgice* na konci 19. století a popsal v něm události v průběhu roku, objasnil pojem a smysl liturgií a povedlo se mu přivést lid k účasti na liturgických akcích církve. A k dalšímu uvědomělému zájmu o středověké tradice bohoslužeb. Díky němu je obnovena tradice gregoriánského chorálu i zájem o liturgie doby církevních otců. Zdůrazňoval nutnost katechezí pro pochopení liturgií a hlubší účasti na bohoslužbě. Mniši se snaží najít cestu k Bohu přes liturgie, které je nutí k modlitbě, ta čistí a osvobozuje mysl.²⁵

3. Svatý Benediktin z Nursie

Papež Řehoř Veliký vládnoucí v letech 590-604 popsal život svatého Benediktina žijícího přibližně v letech 480 – 545. Životopis se nazýval *Vita Sancti Benedicti*. Jde o legendu, tudíž se na tento spis není dobré s jistotou spoléhat. Ví se, že Benedikt pocházel z lepšího rodu z Nursie, proto k jeho vlastnostem patřila rozvaha a přemýšlivost. Rétorika či gramatika byl jeho pravděpodobný studijní obor v Římě, který ale nedokončil. Enfide, jeho chůva s ním nějakou dobu žila poblíž Říma, ale následoval samotářský život v ústraní. Pár let dokonce přebýval dobrovolně a s plným vědomím v jeskyni. Benedikt ale nebyl ten, který zavedl poustevnický život. Tím už žilo několik mužů kdysi dávno předtím. Označovaných jako Otcí pouště. Aby se přiblížil co nejvíce k Bohu, vzal na sebe svízele i utrpení, které přišly s tvrdými podmínkami se žitím v jeskyni. Přišel o kontakty nejen s lidmi, ale i s životem církve. Čas byl pro něj pomíjivým. Takto žil tři roky.

Následně ho mniši po smrti svého opata přesvědčili, aby se stal jejich Představeným. Důležitým krokem se stal souhlas od anachorese k cenobitství, který značil důležitý předěl v jeho životě. Benedikt mnichům zavedl pevný řád, přísnost a důslednost. Mniši ovšem

²⁵ Liturgické hnutí v českých zemích, [online], 2016.

taková pravidla přijmout nechtěli, proto ho chtěli připravit o život otráveným vínem. Tato lest se odhalila a Benedikt zklamán odchází z kláštera zpět do jeskyně žít jako poustevník. Mnoho mužů se chodilo kochat jeho životem. Zabydlovali se v jeho okolí a Benedikt jim ukazoval nové způsoby žití. Nečekaně se vytvořil malý klášter. Ovšem poučen z předešlých chyb mnichů si počínal velmi pomalu a uváženě. Nakonec se okolo jeho obydlí vytvořilo dvanáct malých klášterů, a tím jednou provždy skoncoval s poustevnictvím. O teologii nevěděl nic a toho využil jistý klerik, který se snažil Benedikta odstranit. Benedikt prokoukl jeho podezření a s několika mnichy odešel na jih Itálie k Cassinu. Zde postavil klášter známý jako Montecassino na vysokém kopci, kde původně stál starý Apollonův chrám. Montecassino, se stal duchovním vzorem pro jiné benediktinské kláštery, které se budovaly po celé Evropě. Nejsou dochovány žádné obrazy této klášterní pevnosti, protože byl po Benediktově smrti zbořen a až za několik let znovu postaven.²⁶

Benedikt se zde nebál ukázat své osobní pojetí mnišství. Nekastoval jeho obyvatele, ale naopak vybudoval velký dům, kde všichni svorně žili společně pod jednou střechou jako rodina. Kromě refektáře, kuchyní a ložnic se zde nalézaly pracovní dílny, knihovna, nemocnice i rozlehlá zahrada, na které se obhospodařovala půda. Do práce se zapojovali všichni bez výjimek. Nutno podotknout, že sám Benedikt si vybíral své žáky, nové žadatele vstupující do kláštera. Tak jako se část dne věnovala modlitbám, studiem a rozjímáním, tak se důležitou náplní dne staly i ruční práce. Řehoř tvrdil, že byl dán Benediktovi dar věštít. Neusuzoval jen podle toho, že si několik dní před smrtí v zimnici a horečkách nechal upravit hrob, rozloučil se s okolím, ale usuzoval tak podle jeho mystického založení těla i ducha. Jeho smrt byla krásná a povznášející, neumíral v osamocení, ale mezi svými bližními.²⁷

3. 1. Život benediktinů podle Řehole

Když v 6. století Benedikt na Monte Cassinu pro svou mnišskou komunitu dopsal svou řeholi (Regula Benedicti), bylo už mnoho životních myšlenek a forem rozeseto mezi mnichy. Historie duchovních spisů však sahá do hluboké historie Egypta, Malé Asie, Galie, Irska, Španělska i Palestiny. Z těchto tradičních spisů vycházel a celá Řehole jimi byla ovlivněna. Tudíž se zde skloubil styl východního i západního (intelektuálnějšiho) mnišství.

Řehole svatého Benediktina ze šestého století je základem pro benediktinský život a je hlavním bodem benediktinské tradice mnichů. Obsahuje několik různorodých pravidel o

²⁶ STEWART, 2005.

²⁷ NIGG, 1991.

životě mnichů. Pravidla se netýkají jen duchovního života, ale i organizací práce dne, praktického naplnění volného času, způsobů oblékání apod. Podle C. Stewarta se Řehole musí žít, jinak nic neznamena. Jak dále Stewart ve své knize *Modlitba a komunita – benediktinská tradice* uvádí, několik století života benediktinů. Tato dlouhá doba připravila mnoho podkladů o způsobů vedení života, modlení, pochopení svatého Benedikta v souvislosti s poslušností, disciplinou, pokorou. Benedikt mnichům popsal i svůj život jako zářný příklad, když vedl poustevnický a samotářský život jak obstát, i pokušení ducha i těla, aby se mohl stát dobrým učitelem duše.²⁸

Slovu „řehole“ se udává synonymum- písemně fixovaný řád, ustálené pravidlo. Díky ní se v klášteře reguluje chod mnichů. Každý řád měl svoji řeholi. Je dochováno více než 25 000 textů řeholí z celé západní Evropy. I když bývají rozmanité i odlišné, jejich středobod se točí stále okolo základních ustanovení zakotvených v mnišských tradicích. Nové pojetí a originalita nebylo přípustné. Rozdíly byly spatřovány například v práci venku nebo způsobu oblékání. Šlo o závislost na daných klimatických podmínkách místa kláštera. V řeholi se také bere ohled na staré a nemohoucí členy i naopak na zdokonalování a rozvíjení se těch, kteří mají talent či jiný dar od Boha. I když je respektována individualita jednotlivce, stále je brán zřetel na vyváženost jedince a jeho prospěchu pro společnost. Nikdo nesmí zapomenout na pravidlo vyšší moci (vedení opata, vysoce představených a zkušenějších mnichů).²⁹

Řehole má sedmdesát tři kapitol, v nichž se například píše o řemeslnictví v klášteře (pokud se prodává vyráběné zboží, nesmí být spjato s podvodem nebo o neřestech způsobené nadhodnocenou cenou při prodeji, dále pak o trestu přicházejícím po spáchání podvodu na klášter), o přijímání hostů (příchozí hosté se přijímají jako sám Kristus, úcta se má projevit všem a především těm, co putují, jsou chudí a těm, kteří vyznávají stejnou víru, taktéž má být připravena místnost s lůžky), o vzájemné poslušnosti (jelikož vědí, že poslušností se dojde k Bohu, dále pak musí panovat poslušnost mezi jimi samotnými a především k opatovi), o každodenní tělesné práci (s výjimkou neděle, která je věnována čtení knih), i o vrátných kláštera (ty může dělat jen moudrý starší mnich, který zvládá komunikaci s lidmi a je zodpovědný za pořádek, bydlí poblíž vrat, aby byl co nejdříve u příchozích, a uměl odpovídat slovy Bohu díky, Požehnej mi apod. Také se zde popisuje i odívání. To je jednoduché a

²⁸ STEWARD, 2004.

²⁹ Život podle řehole, [online], 2016.

prosté. Černý hábit, černý škapulíř (s možností kolárku), modrý odznak se zlatým nápisem PAX na kříži.³⁰

Podle Řehole sv. Benedikta členové řeholní společnosti vedou společně bratrský život. Konec 19. století ustálil formu řádu, ve kterém žijí duchovní v rodině. A vytvořil hierarchii. Na špici konfederace je opat- primas. Jeho úkolem je zastupovat řád a dbát na jeho chod. A také předkládá návrhy Svatému stolci. V pozici může zůstat až osm let. Kláštery nejsou samostatné a říká se jim opatství. Samostatné jsou konventy. V klášteře má nejvyšší moc opat. Jeho pravou rukou je převor, který má děkanský titul.

Ten, kdo chce přistoupit do kláštera, vstupuje zde jako host, dále pak jako vstupní kandidát. Jakmile dostane řeholní roucho a řeholní jméno, musí se podřídit ročnímu noviciátu (to je umožněno pouze v arcidiocésích Břevnov). Poté složí slib časný, na dobu jednoho roku. Ten se obnovuje po dobu třikrát po dobu tří let skrze mnišské sliby. Následně vyřkne slib věčný, neboli slib slavný (profesko sollemnis) před celou komunitou (kapitulou- radou mnichů). Slibuje v něm svou věrnost, stálost, dodržování poslušnosti, a že zůstane v řádu do konce života. Pokud vyřkne dle vlastních práv před veřejností slib dočasný, po uplynutí doby ho musí obnovit. Přičemž zachovává po celou dobu poslušnost, čistotu a chudobu. Jejich bratrským společenským cílem je společně zakládat a rozšiřovat školu služby Pána.³¹

Na nováčky je vyvíjen tlak, aby nebyli ohrožováni svody či nějakým pokušením. Od nich se neupouští po vstupu do kláštera. Musí být neustále v bdělosti a svobodně se řídit řeholní plné disciplíny a poslušnosti. Je nutná přítomnost pro překračování omezení života hříšného a různých forem fyzické askeze. Pozemský život vyhasne, ale ten klášterní usiluje o místo odpočinku. Proto je třeba pracovat na uvědomění si, že neexistuje dokonalost, k trpělivosti se musí přistupovat pomalými kroky, směřovat jednotu duše k duchovnímu spojení, zrušit emocionální závislost, milovat své blízké skrze Krista. Tomuto vědění se učí noviciáti na dlouhé cestě, na které se zjišťuje, zda řeholní život je opravdové naplnění člověka nebo jen nutkání a horlivost jít do služby Bohu. Říká se jí postulát (kandidatura). Slibuje změnu mravů, naplnit evangelijní dokonalost a především zřeknout se světa. Poslušnost se naplňuje podřízením vůle a vkládáním jí do vůle představných, do vůle Boží.

³⁰ Benediktinské kláštery jako místa k setkání, [online], 2016.

³¹ BUBEN, 2011.

Pochybuje-li mnich o správnosti svého rozhodnutí, předčítá si znovu a znovu řeholi. V ní je napsáno, že po rozhodnutí o přistoupení do kláštera mu již není dovoleno odstoupit a žije ve společné komunitě. V ní setrvává až do smrti. Pokud tak udělá, už mu není dovoleno odpoutat se od řehole. Pokud jednou cítili své životní poslání Bohem a byli povoláni do kláštera, musí své poslání naplnit právě zde.³²

3. 2. Benediktovy řehole z pohledu historika

Historik Petr Kubín k tomuto tématu dodává, že vznik Benediktovy řehole, která je převzata ze starších textů a řeholních pravidel, navazuje na dvousetletý vývoj. Na poznatky ze 4. století, kdy vznikaly první kláštery v Egyptě. Dále na mezníky vzniku řehole svatého Pachomia, která se dodnes používá v koptských kláštorech. A jeho významným slovem je Podřízenost, které Benedikt používal velmi často nejen ve smyslu podřízenosti v roli učitele – opata.

Svatý Basil Veliký stvořil kláštery na Předním východě (dnešní Sýrie), ve středním Turecku a zakomponoval do nich egyptské vzory, kdy se muži vzdali askese, typické pro syrské a egyptské kláštery. Našel střední cestu, která se mohla uplatnit a vnořit do západní kultury. Na rozdíl od východní spirituality, kdy jde o individuální askesi (člověk si musí uvědomit, že mír znamená jen Bůh a jedinec), je ta východní cenobická (kolektivní). Díky kolektivu se dojde k Bohu. Také se zde promítají Římské ctnosti. Stabilita, pořádek, pozitivní přístup k práci, harmonie, vzájemné naslouchání a poslušnost ke svému představenému. Benedikt stejně tak jako Basil Veliký jasně vysvětluje, že nic neděláním je nepřítel duše. Proto se v klášteře žije neustálým životem, který vypadá jako vojenská disciplína. A není důležitější činnosti než modlitba v chóru.

V samotné řeholi se svatý Benedikt zmiňuje o svatém Basilovi a jeho regulích. Regulí míní návod pro harmonický a spořádaný život v klášteře. Celodenní řád a harmonogram dne, jak se má modlit, co se má číst, kde se má pracovat, jak se má poslouchat. I to, jaký způsob je vhodný k volení opata a vůbec kdo se může stát opatem, kdo může být jeho podřízeným a jaké výsady jim z toho plynou. To vše je zastřešováno výkladem ke zbožnému životu. Z těchto řádků je evidentní, že Benediktova řehole má historické základy a

³² Vstup do společenství, [online], 2016.

kořeny sahají do hlubší historie. K čemu se dále historikové vyjadřují je benediktinské heslo Ora et labora, které znamenalo pro každodenní život v benediktinském klášteře jasný zákon.³³

3. 3. Vývoj mnišství

Nebeosamocený- toto slovo znamená v překladu řeckého slovo Monos. Tedy jak již samotný překlad slova mnich naznačuje, mniši žili osamoceně, odtrženi od světa a světských požitků i života. O vzniku poustevnického a asketického života se píše již v Písmu svatém v Novém i Starém zákoně. Části bible určovaly mnišský život jako celek nebo ukazovaly základy některých jeho forem, z čehož vyplývá, že mnišství se dá srovnat s životem podle Písma svatého v následování Krista. Otcové pouště důkladně znali význam bible a podle něj žili. Pro mnichy znamenal význam bible především duchovní četbu Písma svatého. Čím více se rozvíjely výroky Písma svatého, tím více vznikaly různé druhy mnišského života. Zdůrazňuje se, že jakoukoliv formu mnišského života legitimizuje jen Písmo svaté. Proto je Písmo svaté svázáno s počátkem, vývojem i kontinuitou mnišství. Prvotním způsobem mnišského života se řídili starověcí asketi. Ti mezi sebou vyčlenili skupinku, která žila ve 3. století v Egyptě a věnovala se anachorezi, neboli samotářství. Členové odcházeli do pouště z obcí, aby se z nich později stali mniši. Věřili, že odloučení jim pomůže najít cestu a lásku k Bohu. A to je hlavní podstata mnišství. S jistotou nelze vysvětlit, proč se odcházelo do pouště, avšak dle Bible se ví, že pouštní krajina je označovaná jako cesta králů do země zaslíbené. A Mojžíš, Eliáš i Jan Křtitel byli muži pouště Starého zákona a sloužily jako příkladné postavy mnichům. Také sám Kristus zažil mnoho důležitých okamžiků na poušti. A v neposlední řadě je poušť místem setkání Boha a izraelského lidu. Během prvních staletí byl ideálem život cenobitský, asketický a anachoritický. Velký rozptyl tradic, řádů a národností se postupně zužoval a toho mohl Benedikt využít k založení jednoho mnišství.³⁴

Rozvíjení idejí a mnišství se podílelo na životopisech i na řeholích. Například v Benediktově řeholi se píše mnoho textů, které zásadně ovlivnili zárodky mnišství. Velký význam pro Benediktiny měly myšlenky Augustina. K dalšímu textu velké mnišské řehole se řadí neznámý autor, mnich, který píše velmi totožné texty s Benediktinem. Mnich Jan Kassián umožnil mnichům na Západě, kam odešel, poznat již vytvořený systém mnišství na Východě.

Co vůbec znamená ono slovo mnišství? Je to život. Život pod řeholí. Život pod opatem. Tak mnišství definoval Benedikt. A právě jeho Řehole si klade za cíl poučit mnichy díky duchovních textům Evangelia o řádu i případných sankcích. Nejdůležitější a zároveň

³³ Modli se a pracuj, [online], 2016.

³⁴ FRANECOVÁ, 1998.

první slovo Řehole je Naslouchej. A právě toto slovo se má každý den naplňovat stejně, tak jako Poslušnost a Mlčení. To umožňuje klášter zahalen do ticha, který žáky učí pokoře, lidským hodnotám, praktické lásce, liturgiím, modlitbám, organizaci, pobožností, práci i radosti bez zármutku. Společně se zachováním morálního řádu obsahující zásady soudnictví a správy, se řídí celá klášterní komunita již pod výše zmíněným heslem „Modli se a pracuj“. Jen tak se dá dosáhnout křesťanské dokonalosti a obrodit společnost.

Na den 21. března připadá zvláštní mše církevního roku za sv. Benedikta, opata a zakladatele Řádu na Montecassinu. Modlitba a čtení za ně: „*Radujme se všichni v Pánu, svátek slavice na počest svatého Benedikta. Veliký je Hospodin, a velmi hoden chvály, v městě našeho Boha, na svaté hoře jeho. Všemohoucný věčný Bože, jenž jsi dnešního dne přesvatého svého vyznavače Benedikta, vyvedeného z vězení těla, povznesl do nebes. Ejhle velekněz, který za svého života opravil dům Boží, za svých dnů opevnil chrám, plošinu chrámovou podepřel a zdvojnásobil vysoké chrámové stěny. Za dnů jeho přetékal nádrže vodní a nadmíru byly plné jako moře. Pečoval o svůj lid, aby nezahynul, a zmohl se na to, aby rozšířil město. Slavný byl proto, jak obcoval s lidem, a vchod do domu Božího a nádvoří rozšířil. Jako hvězda jitřní mezi mraky a jako slunce skvoucí – tak on se skvěl v chrámě Božím. Po té cestě slunce z jitra obdivujeme, jak vychází Patriarchy nádhera. Milost proudí v jeho duši zbožné, v srdci láskou hořícím zní, co se zevně zjevuje. Vidíš havrana, jak slouží; tam jak Eliáš se skrývá, popatř, v malé jeskyni. Mravů čistých jako Josef; duše znalá budoucnosti. Bože, jenž jsi přesvatého vyznavače Benedikta nespočetnému množství dětí za Vůdce a Učitele nebesky vyučeného ustanovil. Proto nechť u výlevů radosti celý zástup mnichů na okrsku zemském plesá. Skrze Krista, Pána našeho.*“³⁵ Takto vstupuje Benedikt (podle J. Heyduka) patron Evropy, otec mnišství na západě, jeden ze spoluzakladatelů kulturní tradice křesťanství, do povědomí nejen mnichům, ale všem věřícím lidem.³⁶

3. 4. Vzdělání, kultura a umění

Mnišství na počátku středověkého křesťanství zaznamenalo vzestup, který se projevil tím, že život mnichů a vliv na společnost nebyl pouze za klášterními zdmi. Z benediktinských řad vzešli diplomaté, kteří byli vybaveni jazykovými schopnostmi. Působili jako ranhojiči, lékaři, rádci i vychovatelé u panovníků. Samozřejmě, že mnoho z nich našlo uplatnění mezi biskupy a v církevní správě. Z benediktinského řádu vzešlo mnoho studovaných papežů a

³⁵ SCHALLER, P., M., *Svatý Benedikt*, s. 882-885.

³⁶ HEYDUK, 2004.

kardinálů. Benediktinští řeholníci měli velký podíl na procesu kulturního přičleňování středovýchodní Evropy, obzvláště v jedenáctém století.

Benediktini se stali významnými misionáři, šířiteli víry, vzdělanosti a umění. Každý mnich musel provozovat umění, nebo nějaké řemeslo, které bude uplatněno při budování klášterů. Proto se také zakládali unikátní knihovny a skriptoria.³⁷

Vyučovalo se latinou. Ta se diktovala, předříkávala, žáci si zapisovali a učili se ji nazpaměť. Většina škol pozastavila svou činnost v období husitských válek, a problémy přetrvávaly až do 17. století. Broumov se může pyšnit obnovením školy, jako jeden z mála klášterů díky opatovi Bennu Falkovi. V roce 1624 zde zřídil gymnázium o čtyřech třídách pro teology mnichy a katolíky. Prefekt dohlížel na poslušnost. Vyučovacími předměty se staly matematika, fyzika a přírodověda. Bohoslužby rozvíjeli hudební základy. Postupem času se přidávaly předměty gramatika, syntax, poetika, rétorika, latinská mluvnice, základy básnického umění, řeč, dějepis, zeměpis, divadlo, hudební představy, herectví, hra na hudební nástroj. Svůj umělecký um předváděli na náměstích či v divadelních sálech. Latinské knihy museli žáci na konci roku odříkat celé, pak mohli postoupit do vyššího ročníku. Válečná léta ušetřila Broumovské gymnázium náporu a fungovalo jako Státní vyšší škola. Po válce se gymnázium přestěhovalo do jiných prostor, a jako většina klášterů, se i Broumovský klášter stal pouhým konferenčním sálem, kancelářskou budovou či kavárnou. Nicméně v tomto klášteře se vychovalo nejvíce osobností (Josef Tichatschek, Ludwig Scheuer, August Kral, Alois Jirásek).³⁸

Díky benediktinskému školství a opisování rukopisů ve skriptoriích, se dochovaly poznatky o antické kultuře a dalších důležitých křesťanských událostí. Benediktini měli povinnost zakládat klášterní školy. Některé prameny ukazují, že již roku 1306 byl zřízen první vzdělávací systém, který pečoval o vzdělávání. V benediktinských kláštorech se vyučovalo na podkladech systému „septem artes liberales“ (vzdělávací program středověkého školství byl používán přibližně do dvanáctého století s výukou trivia i quadrivia). Trivium tvořila dialektika, rétorika a gramatika. Quadrivium sloužilo k výuce geografie, hudby, astronomie a aritmetiky. K tomu sloužily právě i rukopisy, které byly spjaty s náboženskou výchovou. Knihovna Rajhradu sčítá více než 60 000 svazků, necelých tisíc rukopisů a dokonce i více než sto prvotisků. Kvůli jejímu ohrožení v padesátých letech knihovnu

³⁷ FOLTÝN, 2004.

³⁸ Klášterní gymnázium, [online], 2016.

převzala knihovna brněnská a vše zachránila. Bohužel Codex Gigas, velkolepý rukopis Bible, se nepodařil zachránit a od roku 1648 jej vlastní Švédsko jako svou válečnou kořist.

Jelikož byli benediktini mistři písma a slova, váže se k nim i známá pověst o hříšném mnichu Heřmanovi, do kterého byl vtělen ďábel. Podle legendy napsal Ďáblovu knihu, jak se jí lidově říká, během jedné noci v útrokách kláštera. Díky ilustraci ďábla samotného se badatelská činnost drží názoru, že malý ďábel zobrazuje lidský výsledek hříšného vztahu mnicha. Sepsáním knihy chtěl odčinit hříšný skutek a zajistit slávu pro klášter. I když kroniky popisují klášter jako chudý, archeologické vykopávky dokazují opak. Kniha vznikla v benediktinském klášteře v Podlažicích pravděpodobně ve 13. století. Šlo o největší rukopis světa, co se týče váhy a rozměru. Místo papírů se psalo na oslí kůže. Kodex je zahalen plnou řadou tajemství. Ačkoliv archeologické vykopávky ani grafické zjištění literárních historiků nedokazují pravdivost, je zde mnoho možných prvků o významném svědectví. Kniha všech knih je psaná nezvyklou formou s iluminacemi, malbami, má několik set stran, proto jde tedy usoudit, že se jednalo o společné a dlouho vznikající dílo. Obsahuje texty a obrazy lidského života Nového i Starého zákona ve znamení Kristova i Kosmovu kroniku. Ať vznikla kniha jakkoliv, jedná se o nesmírný poklad z hlediska obecné kultury středověku, za který se děkuje benediktinům. Vyobrazuje texty z etymologie, zpovědnické texty, hodnocení hříchů, popis lidského těla. V minulém století se na volná folia Kodexu psalo. Podepisovali se zde významní hosté kláštera. Dodnes se usiluje o vydání knihy ze Švédska, avšak marně.³⁹

Beuronský klášter je spjatý nejen se školstvím, ale i s experimentem vytvoření kompletního sakrálního umění, které by plně sloužilo liturgii a zahrnovalo v sobě všechny obory umělecké činnosti – výtvarné umění, sochařství, architekturu i umělecká řemesla. Desiderius Peter Lenz byl hlavním idealistou tohoto projektu.

Svatý Benedikt je označován za evropského patrona v oblasti křesťanské benediktinské víry. Svým způsobem jsou jeho slova aktuální stále, dá se říci až nadčasové. Vyjadřoval pozitivní myšlenky, uspořádal staré římské ctnosti a hledal, což třeba každému nemusí vyhovovat. Benediktinské poselství dokazuje, že určitý řád musí být nejen v životě, ale i práci a je velmi důležitý. Moudra i náměty ke společensky moudrému životu sepsal v řeholi svatého Benedikta, ze které vychází vzdělanost benediktinů. Ilustrace dobové řehole před každou kapitolou, tedy ilustrační obrázek představuje její hlavní myšlenku, tím se zde opět ukazuje hlubší pojetí knih a vzdělanosti. Společně s výtvarnou kvalitou benediktinů,

³⁹ Ďáblova bible, [online], 2016.

kteřou nelze popřít, dbali na uměleckou estetiku i kvalitu výtvarných děl. To dokazují malby a výzdoby v kláštěrech i kostelech. Jen s obtížemi by mohl vzniknout humanismus s renesancí bez přispění tohoto řádu.

Benediktini byli velmi oceňováni i pro jejich technologickou znalost. Právě kláštěry patřily jako transfery technologických vědomostí ze západu a jihu. Například dokázali těžít důlní sůl z hloubky novými způsoby.

Také věnovali zvláštní pozornost hudbě. Papež Řehoř Veliký sesbíral a uspořádal mnišské zpěvy a vydal je jako celek. Tak vznikl Gregoriánský chorál. Přes chorální melodie se chtělo 19. století dostat k obnově liturgických zpěvů. Bohužel gregoriánský chorál neumožňuje jednoduché melodie ani přesný rytmus. Velká ztráta pro hudebně- umělecké dědictví se odehrála v době nástupu komunistů. Zničili klavír, na který se v kláštěře učil hrát skladatel Leoš Janáček, žák klášterní hudební školy a ministrant. Je tedy jisté, že benediktinské kláštěry byly vzdělávacími centry vědy a kultury v mnoha oblastech.⁴⁰

4. Současný stav Benediktinů

Rok 1999 byl zapsán do podvědomí benediktinů černým pruhem. Jan Anastáz Opasek, benediktinský mnich, básník, kněz, teolog, opat i arcioopat, zemřel. Byl mu udělen řád Tomáše Garrigua Masaryka i řád za zásluhy v boji proti nacismu.

Konec roku 2014 a začátek roku 2015 byl pro benediktiny naopak velkou slávou. Ve Valdštejské jízdárně a v Galerii Klementinum byla připravena obrovská mezinárodní výstava nazývající se „Otevři zahradu rajskou aneb Benediktini v srdci Evropy 800-1300“. Tuto výstavu připomínající pět set let působení benediktinů na českém území zhotovila pražská Národní galerie za pomoci Národní knihovny České republiky, Pražským hradem a kapitulou u sv. Víta v Praze. Téměř 300 exponátů mapující život benediktinského řádu na území střední Evropy zde bylo instalováno v podobě knižních maleb, zlata, řemeslného umění, soch i jiných architektonických skvostů a bylo zapůjčeno z celé Evropy. Největším lákadlem byl vyšehradský kodex, iluminovaný rukopis z doby románské, který iluminovali břevnovští benediktini ve skriptoriech. Celá výstava se prolínala s artefakty spojenými s prvním kláštěrem benediktinek v Čechách.⁴¹

⁴⁰ Modlí se a pracuj, [online], 2016.

⁴¹ Výstava připomene půl tisíciletí působení Benediktinů v Čechách, [online], 2016.

4. 1. Život benediktinů podle sestry Anežky

Dodržení hesla modlitba a práce neznamenal, že se musí mnich podílet rovnoměrně na práci a modlitbě, ale musí být obě dvě věci zastoupeny v nějakém poměru. Jak upřesňuje benediktinka a sestra Anežka Najmanová, na Bílé Hoře to dělávají tak, že den začínají ranními chválami okolo 6. hodiny, při nichž se všichni schází. Společně odchází na mši svatou do Břevnovského kláštera, kde se slaví konventní mše svatá společně s benediktinskými bratry. Poté je snídaně, a následně ten, kdo pracuje v městě, odchází do své práce. Ten, kdo pracuje doma v klášteře, dělá to, co je potřeba. Doma zůstávají také sestry v důchodu. Večer se vrátí ze zaměstnání a v 18 hodin mají tzv. nešpory, neboli večerní modlitby na Bílé Hoře. Dále následuje večerní program. Ten je společný, v komunitní atmosféře, nebo je ticho. Protože to je velmi důležité a každý ho potřebuje. Protože celodenní práce v městském uspěchaném provozu vyčerpává, takže je nutné načerpat sílu v podobě klidu, či osobní modlitby a čtení.

V době vysokoškolského studia technického v Brně chodila sestra Anežka na besedy se sestrami františkánkami. A oslovil jí jejich přístup k životu a jejich přátelské chování k ní. Lehce uvažovala o řeholním životě. Ovšem jí to nepřišlo jako místo, kde by pracovala a žila po celý zbytek života. Až po setkání s otcem Prokopem Siostrzonkem, který v místní farnosti sloužil mše svaté, ji zaujalo jeho nadšení pro řeholní život. Bylo to před listopadovou revolucí a ona netušila, že je benediktin. Zjistila to až tehdy, když musel odjet do Prahy a převzít Břevnovský klášter a úkoly s tím spojené. V tu chvíli si uvědomila, že se chce o benediktinech dozvědět více. Byly 90. léta a Anežka se zajímala, zda jsou v Čechách benediktinky. Debaty, které vedla s otcem Prokopem, jí bohužel přivedly k zjištění, že už několik desítek let benediktinky nejsou a asi ani nebudou. Nevzdávala se. Čím více zjišťovala, tím více věděla, že chce být benediktinkou. Uvědomovala si, že pokud bude muset odejít do zahraničí, ztratí přátele a jistě zprertrhá mnoho vazeb se světem. A stalo se. Když v Polsku vstoupila do kláštera, opravdu se jí kontakty se světem omezily. Ale ani po desetiletém působení v Polsku neztratila své blízké a povědomí o světě za klášterními zdmi jí zůstalo. Jak sama říká, udělala si pouze odstup od toho, co není příliš důležité. A to, co je hodnotné a dobré, zůstane i po odloučení a ukáže se jako hodnotnější i hlubší.

Sestra Anežka dodává svou poslední osobní zkušenost, že ještě před klášteřem bylo její zaměstnání projektová inženýrka v oblasti stavební, tak se po čase stráveném v klášteře k němu vrátila a zjistila, že po několika letech se práce velmi změnila. Vše se měřilo skrze přístroje, zmizela prkna na rýsování a musela se naučit mnoho softwarových programů. Proč

se cítí ve své práci spokojeně? Jelikož říká, že svatý Benedikt je patronem inženýrů a architektů. A jelikož se benediktini pohybovali neustále mezi řemeslným prostředím a byli soběstační, tak si svou práci cení i sestra Anežka, která se snaží dávat lidem v práci i něco z dobrého ducha.⁴²

4. 2. Jak se žije benediktinům podle mnicha Prokopa

Díky dokumentaristovi L. Kaboši, se prostřednictvím osobní zkušenosti jednoho z mnichů dá více proniknout do současného života benediktinů v Čechách. Prokop začíná svou výpověď tím, že první rozhodnutí o odchodu do kláštera spočívá v romantických představách o dlouhých bílých chodbách, o mniších v černých kutnách, o zpěvech chorálů, o voňavém kadidlu, které se však bohužel brzy rozplynou, protože časem i život v klášteře zevšední.

Jeho životní cesta šla skrze hudbu o zájem ministrovat, dále se zajímal o liturgii a toto ho dovedlo až k benediktinům. V mládí přemýšlel, co bude dělat o letních prázdninách. Uvažoval nad nějakou brigádou, nejlépe v klášteře. Dva týdny v něm pracoval. To byl klášter velmi zdevastovaný. A nakonec tam zůstal. Když byl v noviciátě, studoval v Itálii v klášteře, který nebyl nikdy v dějinách zrušený, a proto se tam nepřerušila kontinuita. Běžně v klášteře žije několik generací. A ty se vzájemně ovlivňují. Každá věková skupina vkládá do života v klášteře svou ideu a své nápady.

Za několik let života v klášteře poznal, že pokud v něm chybí mladí muži, chybí v něm i svěží závan a společnost se stává konzervativní. Naopak když je komunita zastoupena jen mladými, nemají tolik zkušeností, aby udrželi tradici ve správných kolejích, a vedou ji nesprávným směrem. Chybí jakýsi kormidelník. Myslí si, že v současné době muži, kteří chtějí přistoupit do kláštera, to nemají jednoduché. V době dávno minulé se mniši probouzeli v brzkých ranních hodinách, okolo třetí hodiny, aby svou modlitbou poděkovali Hospodini. Mohli si to dovolit. Krom kláštera nebylo nic, co by museli. Nyní ovšem mniši chodí do práce. Proto se musí vyspat a nemohou držet noční chór.

Mnichů v dnešní době není málo, ale záleží jakých mnichů. A zda - li je potřeba, aby jich bylo víc. Je si jistý tvrzením, že pokud by chtěl Bůh více svých služebníků v podobě mnichů, vytvořil by je třeba i z kamení. Mnoho z nich si myslí, že klášter je nebe na Zemi. Ovšem pravda je taková, že klášter je kus Země, díky kterému se dostaneme blíže nebi. Ovšem cesta vzhůru je velmi tvrdá s mnoha překážkami.

⁴² Modli se a pracuj, [online], 2016.

Prokop je mnichem rád a chce v něm zůstat i nadále, jelikož u benediktinů, na rozdíl od jiných řádů existuje mimořádnost, kdy mnich skládá slib stability- věrnosti svému klášteru. Tím u něj vzniká pouto ke klášteru a pocit domova.

Vzpomínky na vstup do kláštera má v živé paměti a to, co zdůrazňoval opat, že se vstupem do kláštera společně s osobností vstupuje i její vlastní stín, před kterým nelze utéct, předává dále. Neustále mu bylo do hlavy vkládáno, že se musí učit velikému umění, najít sám sebe a smířit se, se svým duchem. Líbí se mu rozmanitost života v klášteře, miluje čtení a zajímá se o literaturu. Mimo to pracuje na poli na čerstvém vzduchu, opravuje střechy a dokonce rád vaří. Jak sám o sobě říká, je tvor společenský a proto se rád stýká s lidmi. Toto mnišství nevyklučuje, jako tomu bylo kdysi. Například v Maďarsku je benediktin profesorem, jiný farářem, někteří mohou být malíři ikon. U nás se břevnovští benediktini věnují mnoho let vydavatelské činnosti Finance na tuto práci a chod kláštera jim chodí z pronájmu budov v klášterním areálu.

V benediktinském řádu ho oslovilo vyvážení života pracovního i duchovního. Je přesvědčen, že kdyby žil Benedikt v současnosti, bylo by oblečení civilnější. Věděl by, že hábit mnicha nedělá. I když pro něj předepsal jednoduchý levný šat. Uvědomil si to, po přečtení knih, kde zjistil, že když v pátém století chodila Itálie bosa, benediktini nosili dvojí obuv i dvojí šaty. I když se mění doba, konečný cíl mnichů a konkrétního naplnění je stále stejný. Jen Bůh, ten je pro benediktiny nadčasový a neměnný.

Prokop se často zamýšlí nad budoucností kláštera. Ale stále ho to vrací do historie, k počátku, ke svatému Vojtěchovi. A porovnává dobu s tou naší. Kdy svatý Vojtěch zakořeňoval křesťanství, vznikala misijní činnost na sever i východ. Dnes, když už je křesťanství vykořeněno, misijní činnost stále pokračuje. Jen už není potřeba misijní práce mimo Čechy. V břevnovském klášteře, kde Prokop působí, je okolí kláštera centrem dění. Je rád, že se spolupracuje se širokým okolím, které třeba ani nenavštěvuje bohoslužby, ať už se jedná o spolek místních živnostníků, nebo vypsání veřejné sbírky na nové varhany v kostele. V tom spatřuje misijní úsilí kláštera a způsob, jak nebyť uzavřen za jeho branami.

I když u nás kláštery z různých důvodů zanikaly, což mohla zapříčinit světská moc, stagnace i politické hlediska, na druhou stranu například v Africe nebo latinské Americe nové kláštery vznikají díky katolické- světové církvi.⁴³

⁴³ Zasvěcení, [online], 2016.

4. 3. Restituční problémy

Řád svatého Benedikta, který má v majetku Broumovský klášter, působí v Čechách od 10. Století. Klášter byl původně gotickým chrámem, jehož vznik se datuje kolem roku 1322.

V rámci církevních restitucí, které se řeší již pár let, se stále projednává vrácení majetku. To se týká mnoha církevních i rytířských řádů, včetně benediktinského. A právě ten jako jeden z mála nedostal zpět to, co jim patřilo. Lesy, které se rozprostírají v blízkosti broumovského kláštera, bude dál spravovat stát. Tři tisíce hektarů totiž Státní společnost Lesy ČR nechtěla vydat benediktinskému řádu, i když o to bylo požádáno. Ani Státní pozemkový úřad nepostupoval jinak. Benediktini byli velmi rozhořčeni, jelikož je jejich ztráta téměř miliardové hodnoty. V čem je spatřen problém? „ *Konfiskace majetku řádu proběhla ještě před 25. únorem 1948 na základě tzv. Benešovských dekretů. A majetek by byl vydán Benediktinům pouze v tom případě, že se najde zásadní důkaz o tom, že došlo k zabavení majetku později.*“⁴⁴ A právě zde nejsou jasné důkazy.

Co je však jisté, je fakt, že dnes už není klášter obýván komunitou řeholníků stejně tak, jako většina benediktinských objektů. Pouze v klášterním kostele sv. Vojtěcha se konají Bohoslužby. Pokud se ptáme, co viditelně zůstalo po benediktinech do dnešní doby, pak se jedná o kostel a kláštery. Většina klášterů a benediktinských objektů slouží jako místo pro edukační programy, přednášky, semináře či putovní výstavy. Mnoho z nich je nazváno národní kulturní památkou. Interiéry však návštěvníkům představují pozoruhodnou historii klášterů a života v nich.

Benediktinský vliv na výstavbu vesnických kostelíků byl velmi impulsivní. Právě díky benediktinům vznikaly místní farnosti nejen na Broumovsku. Ve spolupráci s architekty a staviteli z Prahy (Tomáše Sartoria a Otmara Zinkeho) umísťovali kostely do krajiny, přemísťovali a přestavovali původní dřevěné kostelíky, propůjčovali jim kamenné základy i stromové aleje okolo. Nekopírovali vnitřní dispozice, ale pracovali originálně s neotřelým architektonickým řešením. Kostely mají linie dřevěných kleneb a jsou ojedinělé. Jedná se například o dodnes stojící kostel svaté Markéty v Šonově, kostel v Heřmánkovicích, kostel v Božanově i klášterní kostel v Broumově. „ *Co se týká kláštera v Broumově, tak od roku 1950 sloužil klášter jako internační klášter pro řeholníky a posléze řeholnice. Poslední*

⁴⁴ NACHTMANN, F., *První restituční stopka*, s. 1.

řádové sestry odešly do svých původních působišť počátkem 90. let. V současné době sice Opatství sv. Václava existuje jako samostatná církevní instituce, ale je neobsazeno.“⁴⁵

V silách benediktinů, ale není možnost znovu osídlit broumovský klášter, a proto se hledání možnosti, jak areál využít, aniž by byla jeho historie zapomenuta. S dobrovolníky a s projektovými nadacemi se zde zrodil projekt „Zahrada“ a otevřela se tak část klášterního areálu lidem.

V meziválečném období, za opata Prokopa, se slibně vyvíjela benediktinská komunita a v klášteře v Broumově žilo okolo osmdesáti otců a bratří. A i když v posledních několika desetiletí prožívali Benediktini velmi zlé časy, obzvláště zásluhou německého nacionalismu, obnovení současné benediktinské komunity, která má své působení v benediktinském opatství Rajhrad, se podařilo v polovině roku 1997. S pomocí benediktinů z Rakouska a Německa, kteří pomáhali restaurovat fary a obnovili život v tomto opatství. Vytvořil se konvent pro tříčlennou komunitu, která sčítá v dnešní době okolo osmi mnichů, kteří plní funkce kaplanů, vyučují náboženství, vedou hodiny Bible, připravují snoubence na svatby, rodiny na křtiny, starají se o pohostinství duchovních hostů, chovají včely, starají se o zahrady, kostel, sakristii, pomáhají místním nemohoucím, někteří studují (teologickou školu) a jiní pracují (stolař, řidič, ekonom, učitel), dále pečují a dohlíží nad klášterem, který je společně s knihovnou volně přístupný. Samozřejmostí je držet společný život včetně práce a modlitbu v chóru. Problém nastává co v oblasti financí právě díky nevyřešeným restitučním problémům, naštěstí město Rajhrad přispívá notnou dávkou peněz na nezbytné podmínky pro opravu a chod kláštera.

Do dnešní doby se dochovaly i některé kláštery nebo alespoň jejich části v původní nezměněné podobě bez pozdějších přestaveb. Klášter (bazilika) svatého Jiřího, krypta v Břevnově, románský mužský klášter na Milevsku, východní křídlo románského ženského kláštera v Teplicích, cisterciácký klášter Sedlec u kutné hory, křížová chodba v klášteře Osek, dále pak klášter Vyšší brod, Zlatá koruna, Předklášteří u Tišnova.⁴⁶

⁴⁵ SOLAŘ, M., *Dějiny a současnost- Jak zachránit broumovský klášter*, s. 1.

⁴⁶ Liturgické hnutí v českých zemích, [online], 2016.

Praxe

Součástí mé bakalářské práce, byla i praktická část, tedy návštěva Kladrubského benediktinského kláštera. Rozjela jsem se tedy zmíněný klášter navštívit. Když jsem přijela ke klášteru, měla jsem pocit, že jdu navštívit chátrající usedlost a jediné co mě napadlo bylo, že tam bude asi velká zima. Prohlídka je rozdělena na dva okruhy, okruh A- klášter a okruh B- zámek. Jelikož jsme byly jedni z prvních návštěvníků a bylo nás jen osm, dostalo se nám privilegia v podobě hodinové prohlídky kláštera i zámku s ukázkou nejhezčích či nejzajímavějších artefaktů. Při vstupu na nádvoří jsem uviděla obrovskou stavbu v gotickém stylu. Průvodkyně nám návštěvníkům poté objasnila, že je to kombinovaný styl barokní gotiky, tedy bazilika Nanebevzetí Panny Marie. Jak jsem již napsala první dojem nebyl zrovna pěkný, ale když jsme se přesunuly do kostela, byla jsem doslova okouzlena jak to bylo krásné. Mohla jsem vidět výtvar Jana Blažeje Santiniho - Aichela architekta barokního stavitelství, jež klášter přestavěl v letech 1711 – 1726 do barokní gotiky. Santini se snažil, aby do celého prostoru kostela vcházelo co nejvíce přirozeného světla v kteroukoli denní hodinu, což se mu opravdu povedlo díky ohromné kopuli umístěné nad středem kostela. Taktéž okna byla uzpůsobena, aby jimi prošlo co nejvíce světla. Kladrubský kostel je prý třetí největší v republice.

Na zem ve středu kostela dle Santiniho návrhu byla umístěna ohromná osmicípá hvězda, která odkazuje na zasvěcení kostela Panně Marii. Tato hvězda je zajímavá tím, že pokud se člověk postaví na její střed, měl by prý pocítit příliv pozitivní energie, která dobývá životní sílu. Já jsem však nic nepocítila nejspíše proto, že jsem tam stála jen chvíli. Dále musím zmínit hlavní oltář, který zachycuje výjevy starého a nového zákona a je úchvatný svým zpracováním a promyšlenými detaily. V kostele bylo opravdu mnoho fresek, soch i maleb, které stojí za zmínku, protože jsou opravdu krásné a jistě stojí za to vidět je na vlastní oči.

Neméně zajímavá byla i prohlídka části zámku, do které jsme přešly skrze chodbu lapidária. Byli zde k vidění originální sochy vytvořené Matyášem Bernardem Braunem, které byly dovezeny ze zámeckého parku Valeš na Karlovarsku, protože jim venkovní počasí přestalo svědčit. Tyto sochy zobrazovali lidské vlastnosti jako je závist, pýcha, marnivost a také zde byli postavy mytické např. Héraklés, Afrodíté atd. Dominantou lapidária je socha vyobrazení Nanebevzetí hraběte Františka Antonína Šporka. Sám si ji nechal vytvořit na zakázku jako zásnubní dar pro hraběnku z Valdče. Další část prohlídky směřovala do knihovny, která byla poměrně mladá a vytvořena na popud tehdejšího majitele Ludvíka

Windischgratze v roce 1936. Nachází se zde přes třicet tisíc výtisků knih, ale na ukázkou je vidět pouze část. V knihovně byly také vystaveny cestovatelské trofeje z Afriky, nejspíše velká vášeň majitele. Nejpodivnější byla taška vyrobená z pásovce afrického jejíž ucho bylo spojení ocasu a tlamičky, aby se dala nosit. Ani zde nechyběly zajímavé artefakty a malby, a přiznám se, že pro mne byla velice lákavá myšlenka vzít do ruky alespoň jednu knihu a prohlédnout si ji.

Kladrubský klášter byl pro mne po dlouhých letech navštívená památka, která na mne dýchla historií a vzbudila ve mne opět zájem navštěvovat památky. Byla jsem jím okouzlena a příjemně překvapena jak je uvnitř krásný oproti zevnějšku. Chtěla by jsem všem vřele doporučit návštěvu, která opravdu stojí za to a také výklad průvodkyně je poutavý a zajímavý. Rozhodně jsem se nenudila a s určitostí mohu říci, že jsem tam nebyla naposledy.

Závěr

Má práce si kladla za cíl zmapovat historický vývoj jednoho ze šesti řeholních řádů, které v českých zemích působí. A tím je řád benediktinský. Název Benediktini pochází až ze šestnáctého století. Řád benediktinů, Ordo Sancti Benedicti (OSB), patří k nejstarší organizované řeholi na území západní Evropy fungující od antického mnišského období až po dnešní dobu. Řád se jednotně zorganizoval až na konci 19. Století, kdy včele kongregace stál opat. Znakem Benediktinů se stal patriarchální kříž s písmeny PAX ve zlaté barvě na modrém štítu. Odznak řádu označuje kříž v oválu s nápisem CSPB (Crux Sancti Patris Benedicti - kříž sv. otce Benedikta).

Po nastudování dostupné literatury o kořenech křesťanství a způsobu života Benediktinu nejen v kláštorech, si dovoluji tvrdit, že zárodek vzdělávacího systému pochází právě od mnišských řádů. Z jejich myšlenek se rodilo mnoho nových idejí, které se zdokonalovaly a ověřovaly na gymnáziích, později na univerzitách a utvářely tak mnoho moudrých pojmů, na kterých se později stavělo. Teoretické i duchovní základy mnišství společně s pravidly klášterního života sepsal svatý Benedikt do Řehole, která je jakýsi návodem, jak žít a chovat se v řeholní společnosti. A právě svatý Benedikt z Nursie se stal zakladatelem nejstaršího mnišského řádu západního křesťanství, tedy benediktinů. Ona řehole má za úkol ukázat celkový přístup k životu, který plyne z přikázání Božích, tedy stanovuje pravidla společného života.

Pokud se ohlédneme zpátky, je jasné, že vývoj nejen benediktinského řádu, ale celého křesťanství byl velmi složitý. Ovšem díky misionářům, kteří zarytě věřili ve své poslání, věřili v Boha, se křesťanství mohlo rozšířit do mnoha koutů Evropy i dále do světa. Důležitým bodem pro dějiny křesťanství nebyl jen počátek prvních mnichů hledající způsob života v osamocení a přemýšlení o životě v ústraní, ale především počátek zakládání klášterů. Jakýchsi základen, ve kterých se mohli seskupovat lidé podobně smýšlející s hledající odlišné způsoby života. U benediktinů to byla modlitba, práce a odpočinek s četbou. Je třeba si uvědomit, že i pro nevěřící lidi měli jednoznačný přínos a to podporu vzdělanosti a šíření kultury.

Benediktini bojovali za svůj nejstarší monastický řád západního mnišství, seč jim síly stačily. Věřili v to, pro co žili. Pozoruhodný je fakt, jak dokázali být samostatnou jednotkou při obstarávání obživy, jak uměli kultivovat okolní krajinu, zakládat města, obhospodařovat

pole, starat se pro druhé nejen tím, že stavěli nemocnice, chudobince, ale i jak lidsky pomáhali chudým a pocestným. Velmi mne oslovilo zjištění, že jejich celodenní řeholí nebylo jen modlení a hledání vnitřního klidu a nalézání cesty k Bohu, ale i práce, odpočinek, komunitní setkávání, četba a vzdělání. A právě toto vše je ukryto pod jejich základním heslem „Modli se a pracuj“.

I když nejsem jednoznačným zastáncem života v kláštorech, díky lidem s jistotou svého vyznání se o něm můžeme dovědět více a poděkovat jim za naši bohatou historii stejně tak, jako to můžeme udělat ve vzpomínce 11. července, kdy se slaví svatý Benedikt, zakladatel a patron Evropy křesťanství.

Víme, jak žili mniši kdysi. Jaká je ale identita mnicha ve třetím tisíciletí? Udrží si benediktini svou hrdost po mnoho dalších let a získají další příznivce nejen v zahraničí? Na to si počkáme a po dlouhém hledání nad božím prostorem, který všechno přesahuje, tuto odpověď přinese čas.

Resumé

Bachelor's thesis titled Benedictines in the Czech Republic aimed to reveal basic features and time evolution of the Benedictines and insight into the colorful history of this order and answer questions concerning the benefits of the Benedictine Order and its spirituality of life. In my work I have outlined as well as information about the monastery in Kladruby and its history and generally described the monastic buildings, not only for us but also life itself in them since the beginning of history.

I did not fail to mention the recent and current situation of Benedictines in the country. Thesis describes the historical development of one of the six religious orders in the Czech lands. And that is the order of Benedictine. The Benedictines name dates back to the sixteenth century. Benedictine Order, Ordo Sancti Benedicti (OSB), one of the oldest organized religious order in Western Europe operating from the ancient monastic period to the present day. Regulations are uniformly organized at the end of the 19th century, when the congregation was headed by the abbot. The development not only of the Benedictine order, but the whole of Christianity was very complicated. However, thanks to the missionaries who stubbornly believed in their mission, they believed in God, Christianity could have spread to many corners of Europe and beyond to the world. St. Benedict is known as patron of Europe in the Christian faith of Benedictine. The Benedictines could be a separate unit in the provision of livelihood, they could cultivate the surrounding countryside, establishing the city, farm fields, caring for others, not only because they built hospitals, almshouses, but also as humanly helping the poor, and to travelers. Their day-long religious orders was not just praying and searching for inner peace and finding ways to God, but also work, leisure, community meetings, reading and education. And all this is hidden under their basic motto Pray and work.

Benedictine monks live in monasteries. Until now, some monasteries survived or at least a part in its unedited form without subsequent alterations. Benedictines became prominent missionaries, bearers of faith, learning and art. Each monk had to run an art or a craft that will be applied in the construction of monasteries. Therefore also they founded a unique library and scriptorium. Benedictine monasteries were centers of education science and culture in many fields (music, sacred art, scholarship and education, paintings, copying manuscripts in the scriptorium).

Použitá literatura:

- VEČEŘOVÁ, P. *Kláštery*. Praha: Olympia; 2005. ISBN 80-7033-876-8.
- STEWART, C. *Modlitba a komunita – Benediktinská tradice*. Praha: Karmelitánské nakladatelství; 2005. ISBN 80-7192-793-7.
- BUBEN, M., M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Mnišské řády*. Praha: Libri; 2003. ISBN 80-7277-084-5.
- DAVID, P., *777 kostelů, klášterů, kaplí České republiky*. Praha: Kartografie Praha; 2002. ISBN 80-7011-708-7.
- FIŠER, R. *Klášter uprostřed lesa*. Brno: Matice Moravská; 2001. ISBN 80-8648-802-0.
- HEYDUK, J., *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad; 2004. ISBN 80-7021-385-X.
- NIGG, V. *Benedikt z Nursie*. Praha: Zvon; 1991. ISBN 80-7113-040-0.
- SCHALLER, P., M. *Svatý Benedikt*. Praha: Bohuslav Hupp; 1947.
- SKUPIEN, M. *Ekonomické zázemí benediktinského probošství v Březové*. *Vlastivědné listy*. 2015; roč. 31, č. 2. ISSN 1213-3140.
- SOLAŘ, M. *Jak zachránit broumovský klášter*. *Dějiny a současnost*. 2006, č. 3.
- FOLTÝN, D. *Pronikání benediktinů do Čech a střední Evropy*. *Dějiny a současnost*. 2014, č. 12.
- SMÉKALOVÁ, A. *Blahoslavený duch zazpíval*. *Dějiny a současnost*. 2005, č. 11.
- NACHTMANN, F., *První restituční stopka*. *Lidové noviny*. 2014; Roč. 7, č. 2. ISSN 0862-5921.
- ŠUSTROVÁ, P. *V Německu zemřel Anastáz Opasek*. *Lidové noviny*. 1999; Roč. 12, č. 197.
- NODL, M., SOMMER, P., *Jeden den ve středověku*. Praha: Lidové noviny; 2014. ISBN 978-80-7422-356-3.
- OPASEK, A., *Dvanáct zastavení*. Praha: Torst; 1992. ISBN 80-900149-8-4.
- PALÁN, A. *Nespoléhat na ten okamžik mezi třmenem a zemí*. *Katolický týdeník*. 2009; roč. 20, č. 34. ISSN 0862-5557.
- JEŽKOVÁ, A. *Tichá srdce*. Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-436-5.
- ZÍBAR, R. *Období stěhování národů*. Praha: Vašut, 1998. ISBN 80-7236-014-0.
- ZESCHICK, J. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Praha: Benediktinské arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty 2007.

HOLZHERR, G. *Řehole Benediktova - uvedení do křesťanského života* (komentář textu řehole). Praha: Benediktinské arcibiskupství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007.

Internetové zdroje:

- Clunyjská reforma a historie opatství v Cluny [online] 2016 [cit. 2016-02-08]. Dostupný z www: <http://francie.orbion.cz/cluny/pruvodce/>
- Zasněžení [online] 2016 [cit. 2016-02-19]. Dostupný z www: http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490_zasveceni/209562213000005-benediktini/
- Benediktinské kláštery jako místa k setkání [online] 2016 [cit. 2016-01-31]. Dostupný z www: <http://www.benediktini.cz/dokumenty-ke-stazeni.html>
- Modli se a pracuj [online] 2016 [cit. 2016-02-12]. Dostupný z www: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/214452801400034>
- Výstava připomene půl tisíciletí působení benediktinu v Čechách [online] 2016 [cit. 2016-02-19]. Dostupný z www: <http://www.kultura21.cz/historie/8195-vystava-pripomene-pul-tisicileti-pusobeni-benediktinu-v-cechach>
- Svätý Benedikt a mnišství [online], 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupný z www: <http://www.pastorace.cz/Clanky/SV-BENEDIKT-A-MNISSTVI.html>
- Život podle řehole [online] 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupný z www: <http://www.benediktini.cz/zivot-podle-rehole.html>
- Vstup do společenství, [online], 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupný z www: <http://www.benediktini.cz/vstup-do-spolecenstvi.html>
- Klášterní gymnázium, [online], 2016 [cit. 2016-02-24]. Dostupný z www: <http://www.klasterbroumov.cz/cs/klasterni-gymnazium>

- Liturgické hnutí v českých zemích, [online], 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupný z www: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-1/Liturgicke-hnuti-v-ceskych-zemich-na-prikladu-casopisu-i-Pax-i.html>

- Ďáblova bible,___ [online], 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupný z www: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10123289281-dablova-bible/307295350260004/titulky>

- Na oltář kláštera v Kladrubech se vrátila koruna, [online], 2016 cit. 2016-02-26]. Dostupný z www: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/na-oltar-klastera-v-kladrubech-se-vratila-barokni-koruna/1197158>

Přílohy

Čtyři obrazy ukazující narození Ježíše Krista.

Hlavní oltář kostela, starý a nový zákon.

Kazatelna ve tvaru lodi.

Zde je vyobrazena legenda o pokušení svatého Benedikta, který měl po jeden čas být poustevníkem a ďábel se rozhodl jej pokoušet. Jedním z pokušení je krásná dívka. Svatý Benedikt se opatřil dřevěným křížem, ale to mu nepomohlo, tak nahý skočil do trní a to mu pomohlo vyhnat hříšné myšlenky z hlavy. Zajímavá je tam postava ďábla v pozadí za sloupem.

Legenda, jak svatý Maurus zachránil před utonutím svatého Placida. Vše se stalo díky zázraku svatého Benedikta, který je vyobrazen v pravo na hoře. V pozadí je namalován klášter Monte Casino, který zde byl založen v roce 529 svatým Benediktem z Nursie. Toto místo je odkud vzešel nejstarší místní Evropský řád Benediktinů.

Obraz Kardinála, který je zajímavý tím, že je namalován tak, že ať si stoupneme kamkoli, budou nás sledovat nejen oči, ale bude se za námi otáčet červená bota a směřovat špičkou na nás.

Socha Nanebevzetí hraběte Šporka, vytvořena na jeho přání.